

SZÍNHÁZ

A MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

DRÁMAMELLÉKLET 2010. AUGUSZTUS

Christopher Marlowe DOKTOR FAUSTUS

Fordította: Szabó Stein Imre

SZEREPLŐK

KÓRUS
DOKTOR FAUSTUS
WAGNER, Faustus segédje
VALDES
CORNELIUS } barátai
HÁROM TANÍTVÁNY
ÖREGEMBER

ROBIN
DICK
CSAPOS
LÓ(ÜZLET)KÖTŐ } bohózzati figurák
FUVAROS

HOSTESS
PÁPA
BRUNÓ (ellenpápa)
LORRAINE BÍBOROS
KÁROLY, Németország császára
BENVOLIO, udvari lovag
VANHOLT HERCEGE
VANHOLT HERCEGNÉJE

ANGYAL
ROSSZ SZELEM
MEPHISTOPHILIS

LUCIFER
BELZEBUB
ÖRDÖGÖK
A HÉT FŐBŰN
NAGY SÁNDOR
NAGY SÁNDOR SZERETŐJE

DARIUS
SZÉP HELÉNA
KÉT CUPIDO

Szerzetesek, barátok
katonák és szolgák

I. FELVONÁS

ELŐJÁTÉK

Jön a kórus

KÓRUS¹

Nem Trasimene² fensíkja fölött szárnyal,
Hol Mars vad púnokkal összeborult;
Nem is bukott kormányú nagy királyok
Udvari szexbotránnyain mulat,
S nem dicső tetteken veri ma le
Múzsánk isteni verse ritmusát:
Nem, ó, hölgy és úr, a műsor ma más;
Nézd Faustus jó sorát, rossz sorsát.
Értő ítéletükben bízva most
Kezdjük Faustusunk gyerekkorán;
Nos, megszületik, családja szegény,
S a németországi Rodában él.
Kamaszkorában Wittenbergbe megy,
Hol rokonok nyúlnak hóna alá.

A *Doktor Faustus* első kiadása 1604-ben jelent meg. Ezt az első kiadást, melyből egyetlen példány maradt fenn, hívja az irodalomtudomány az A Quartónak. 1616-ban egy igen eltérő szöveg jelent meg, ez a B Quarto. A B, némi cenzúrának köszönhetően, 36 – javarészt blaszfém – sort elveszített, viszont 676 új sorral gazdagodott. A B számos tisztázatlan eredetű komikus és farce-jelenetet tartalmaz, viszont összességében teljesebb a nyelvezete. Fordításom során a B szövegére és az A struktúrájára támaszkodtam.
Fordításom Sylvian Barnett (Signet Classic, 1969) kritikai szövegkiadásán alapul.

A hittudományban oly eminens –
A tudomány kertjének díszvirága –,
Hogy doktorrá avatják korán.
Párja nincs, angyal-könnyedén vitázik
A teológia kérdésein,
Míg nem sikertől s gőgtől telve el
Őnárnyát viaszszárnyon lépi túl –
Az ég haragra gyúl, s olvadt szárnyán
Pokoli praktikák közé zuhan.
S ki tálcán kapta az arany tudást,
Most rút fekete mágiát zabál,
És édességnek halottat idéz –
Egy tál bűbájért adta üdvét:
Ő az, ki a szobájában ül épp.

Kórus el

I. FELVONÁS, 1. SZÍN

Faustus dolgozószobája

FAUSTUS

Távozz tőlem, katedrás tudomány;
A mélyre dobban mától szellemem!

¹ Rendszerint – s a kor szokásának megfelelően – egyetlen színész.

² A Trasimeno-tó, Hannibál rómaiak fölött aratott győzelmének helyszíne (i. e. 217).

Doktor vagy már, Faust, add csak a szentet,
 De áss ki a tudásért minden vermet,
 S Aristoteles legyen istened.
 De mily isten az, mely csak elragad?³
 „Bene disserere est finis logices.”
 Hogy logikád célja a jó szöveg?
 Ez az egész, nincs méretes csodád?
 Hagyjuk egymást! Abban mester vagyok.
 Faustus szelleme nagyobbra tör:
 El az on kai me on-nal,⁴ s jöjjön Galenus,
 Légy orvos, Faustus, halmozz aranyat,
 Egy csodakúra visz az öröklétbe!
 „Summum bonum medicinae sanitas.”⁵
 A gyógyítás fő értelme az ép test.
 Mért, ebben tán nem alkottál nagyot?
 Nem lett ige néhány röpké szavad,
 Falinaptár csodás receptjeid,
 Mik városokból verték ki a járványt,
 S megoldottak ezer csúf nyavalyát?
 S hová lettél? – csak ember maradtál.
 Ha örökélet-játékot ígérnél,
 Élővé báboznád a halottakat,
 Akkor ünnepelnék nagyságodat.
 Üdv, orvososdi! Jöjj, Justinianus!
 (Olvas)
 „Si una eademque res legatur duobus
 Alter rem, alter valorem rei,”⁶ – satöbbi.
 Ravasz kis aljas vagyonzogi trükkök!
 (Olvas)
 „Ex hereditare filium non potest pater, nisi”⁷ –
 Hát ennyit tud az Institutiók,⁸
 Igazság kenyere, teste a jognak?
 Korrupt, kistúlú kulik tudománya,
 Kik bajban és szemétkben guberálnak;
 Mily szánalmas és szűkös ez nekem!
 Ha nincs megoldás, marad a vallás:
 Itt van Jeromos⁹ latin Bibliája: –
 (Olvas)
 „Stipendium peccati mors est.” Hú!
 A bűn jutalma a halál. Kemény!
 „Si peccasse negamus, fallimur
 Et nulla est in nobis veritas.”¹⁰
 Aki azt állítja, nem vétkezett,
 Abban nincs igazság és öncsaló.
 Akkor hajrá, legyünk csak bűnözők,
 Az evidens, hogy fűbe harapunk,
 S az út végén mi vár? – örök halál.
 No, váltsunk doktrínát: Che será, será;
 Lesz, ami lesz? Nem rossz... Vallás, viszlát!
 De ez az okkult metafizikás
 Fekete mágia mennyei cucc!
 Vonalak, körök, betűk, grafémák –
 Ó, Faust bácsi imád titeket!
 Ó, a profit és a gyönyör, erő,
 Hatalom és mindenhatóság minő
 Világa várja itt a hú profit!
 Mi a Föld két dermedt sarka közt mozog,

Parancsomra vár: herceg és császár
 Csak földje határán belül király,
 De szelet nem vet, s vihart nem arat:
 Az én égi birodalmam az már,
 Egyetlen határa a józan ész.
 Rátermett mágus félisten lehet:
 Csábíts el, agyam, s szülj nekem istent!

Jön Wagner

Járj közben, Wagner, jó barátaimnál,
 A német Valdesnél s Corneliusnál –
 És kérd őket, azonnal jöjjenek.

WAGNER

Meglesz, uram.

FAUSTUS

Ez az eszmecsere végre fordít
 A mókuseréken, hol gürcölök.

Jön az Angyal és a rossz szellem

ANGYAL

Mocskos ez a könyv – hagyd figyelmen kívül,
 Ne nézd, ne fogd, mert lelkedbe hatol,
 S az Úr bő haragja fejedre száll!
 Az ott blaszfém – olvasd a Bibliát.

ROSSZ SZELLEM

Merülj csak mélyre a híres tudásban,
 Itt minden kincs igaz s tapintható:
 Légy az isten földi szimmetriája,
 Az elemek ura, mindenható.

Angyal és rossz szellem el

FAUSTUS

Istent játszani – már-már sok a jóból!
 Idézzek szellemet kedvem szerint –
 Az kivonna belőlem minden kételyt –,
 Hogy életre keltsék vad álmaim?
 Futhatnak Indiába aranyért,
 Szánthatják a tengert lüsta gyöngyért,
 S kirázzák sarkából az Újvilágot,
 Csak hogy ínyemre friss gyümölcs legyen;
 Majd sorok közt olvasunk, és besúgják
 Nagy királyok féltett lelki vackát;
 Vagy pénzfalat húznak a németeknél,
 S összecsomózzák a sebes Rajnát.
 Selymet osztanak majd az iskolákban,
 És ruhájával lázad minden diák;
 Pénzt veretek, s lesz saját seregem,
 Kiűzöm innen Párma herceget,
 S elöttem hódol minden tartomány;
 Igen, oly támadófejevert eszel
 Ki szolgál szellem-hadam, hogy ahhoz
 Semmi az antwerpi tüzes hajó.

Jön Cornelius és Valdes

Gyertek, német Valdes, Cornelius,
 Bölcs tanácsatok ma boldoggá avat!
 Valdes, drága Valdes s Cornelius,
 Halljátok, megnyert végül szavatok
 A mágianak és titkos tanoknak.
 Dohos és doktriner filozófia;
 Szemfényvesztő jogászok s doktorkák;
 S mindennek legalján ott a vallás,

³ A szerző itt Arisztotelész kétkötetes, logikáról szóló értekezését, az *Analitikát* érti.

⁴ Az arisztotelészi lét és nemlét.

⁵ Szabad fordítás Arisztotelész *Nikomakhoszi etika* című művéből.

⁶ „Ha egyazon dolgot két személyre hagynak, úgy az egyikük birtokolja majd magát a dolgot, a másikuk pedig annak értékét, és így tovább” (latin).

⁷ „Egy apa nem tagadhatja ki fiát, csak akkor...” (latin).

⁸ Justinianus római császár (483–565) rendelte el a törvénykönyv megalkotását.

⁹ Marlowe itt a Szent Jeromos által készített latin bibliafordításra gondol.

¹⁰ János evangéliuma 8,48.

Kínos, alantas, hitvány és gonosz:
Csak a mágia izgat – akarom!
Most, jó barátok, most segítsetek,
S én, ki szillogizmusokkal zavartam
Kerge révületbe püspököket,
Míg Wittenberg színe-java egymást
Taposta előadásaimon –
Akár a Hádész mohó árnyai,
Mikor bölcs Musaeus pokolra szállt –,
Oly frenetikus leszek, mint Agrippa:¹¹
Holt lelkeiért bomlott Európa.

VALDES

E könyvek, a zsenid s a mi tudásunk
Hármunkat itt világsztárrá¹² avat.
Mint színes bőrű a fehér urat,
Úgy loholnak rajongó szellemek
Szolgálni majd hármunk örök szeszélyét;
Oroszlánként védenek, csak szólj,
Ha az kell, mint német dzsidás vagy lapp
Jegesember trappol néhány melletted;
Néha, mint nőhad vagy ajzott szűzek,
Kiknek több báj árnyalja hűvös arcát,
Mint amennyit Venus hókeble rejt,
Velencéből terhes gályarajokat,
S aranygyapjút hoznak Amerikából,
Többet, mint vén Fülöp¹³ egy év alatt –
Ha tanult kollégánk, Faust, kitart.

FAUSTUS

Erősebben kívánom ezt, mint te
Az életet; ne kötözködj, Valdes.

CORNELIUS

Oly csodákba forgat e mágia,
Hogy tudatod, más nem viheti táncba.
Ki játszva sorol komor csillagot,
Nyelvezseni és lángész a kémiaiban,
Annak sétagalopp a mágia:
Tudd meg, Faustus, híresebb leszel,
Úzottebb s vágyottabb csoda-celeb,
Mint elődöd, az a delphoi jós.
Azt súgják: fölítatják a tengert,
S régi roncsok terhét idehordják,
Ó, igen, a kincset, mit őseink
A Föld falánk gyomrában dugtak el –
Azt súgják a szellemek. Mi kell még?

FAUSTUS

Semmi más. Tudd meg, szíven ütöttél!
Most prezentáljátok a lényegét,
S én mint kezdő elbűjök egy bozót
Tövén, míg tökélyre nem csiszolom.

VALDES

Innen magányos vackodra siess,
Vidd Bacon s Albanus¹⁴ könyveit,
A Zsoltárok könyvét, a Bibliát;
S ha kimaradt bármi fontos kellék,
Előadásunk végén meg tudod.

CORNELIUS

Első rész: varázsigék, szlogenek,
Csak aztán a képi üzenetek –
A végén maga is próbát tehet.

¹¹ A nettesheimi Cornelius Agrippa (1486–1535), szerzője a *De occulta philosophia* című, a reneszánsz mágiát taglaló opusnak – Agrippáról az a hír terjedt el, hogy mestere volt a halottidézésnek.

¹² „Canonize” az eredeti szövegben – manapság a hírteremtődés, ismertté válás a médián keresztül valósul meg.

¹³ II. Fülöp spanyol király (1527–1598).

¹⁴ Marlowe esetleg Pietro d’Albanóra, a középkori filozófusra és orvos-szakíróra gondolt.

VALDES

Az alapfogalmakkal kezdeném,
S nemsoká a nyomodban sem leszek.

FAUSTUS

Vacsorázzunk együtt, és azután
Nem lesz titok, amit lepel takar;
Varázsolnom kell, s tudni, ki vagyok:
Később alszom, vagy most belehalok.

Mind el

I. FELVONÁS, 2. SZÍN

*Faustus háza előtt
Jön két tanítvány*

ELSŐ TANÍTVÁNY

Mi lehet vajon Faustusszal, kinek „így tehát-azaz ekképp”-
jeitől vad tudásfrász tört ki egyetemünkön?

Jön Wagner

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Azt mindjárt megtudhatod – itt jön a segédje.

ELSŐ TANÍTVÁNY

Proosztókám, hogy s mint? Hol a főnököd?

WAGNER

Isten a mennyekben a megmondhatója.

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Akkor nemigen mondhatod.

WAGNER

S ha mégis? Csak a másik nem következik az egyikből.

ELSŐ TANÍTVÁNY

Té sudri, küldd csöpp eszed aludni, s nyögj ki végre,
merre találjuk!

WAGNER

Az érv nem sérv, nem erővel kapják. Ennek, mint
végzősök, a végére járhattatok volna; úgyhogy ne hal-
mozzátok a hibát, s lejjebb a hanggal.

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Tehát nem mondod?

WAGNER

De hát megmondom én. Csak épp túl sok szórt hasogat-
tok. Hát nem *corpus naturale* ő is? Afféle fizikai test, amely
mint olyan mozgásban van. S ha így van, miért vegzáltok
engem? Ha nem volnék természetemnél fogva ilyen
flegma s fáradt a haragra, s csak a farkalásban (akarom
mondani: farvakarásban) tette kész, ajánlanám, akasszá-
tok meg hozzám való közeledéseket, noha valami azt
súgja, föl lesztok ti úgy is függesztve a jövő tanévben...
Most pedig, hogy alulmaradtatok, mondhatom nektek,
mint a papok: – Igaz hitemre, drága felebarátaim, mes-
terem ott bévül költi épp vacsoráját Valdessel és Corne-
liusszal, miről e bor, ha testesülne, folyóbeszédben tájé-
koztathatná méltóságotokat. Most pedig az Úr áldjon meg,
tartson s tartóztasson meg drága felebarátaim, drága fele-
barátaim, drága felebarátaim. (*El*)

ELSŐ TANÍTVÁNY

Ó, Faustus! Csak gyanítottam, de most félek,
Beszippantott e bűnös vízió,
Mely hírhedtette tette azt a kettőt.

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Lenne csak név, távoli idegen,
Zokognék előre bukott lelkén.
De jöjj, s informáljuk most a rektort;

Szankciói megállíthatják őt.
ELSŐ TANÍTVÁNY
Félek, nincs, mi őt megállítsa már!
MÁSODIK TANÍTVÁNY
Megtesszük, amit tehetünk.

Mindketten el

I. FELVONÁS, 3. SZÍN

*Kiserdő
Jön Faustus szellemet idézni*

FAUSTUS
Most, hogy az éj magányba boruló
Háta, hogy reszkető Oriont lássa,
Felkúszik a Déli-sarkról az égre,
S a szemébe korom-ködöt lehel,
Kezdd végre, Faustus, a kántálást –
Áldoztál nekik, s túl vagy az imán;
Lássuk, vette-e ördög az adást?
E körben áll a Jehova neve,
Előre-hátra anagrammaként,
Gyanú fölött álló szentek, s az ég
Boltján lógó testek betűjele,
S hunyó csillagot jelző titkos kód
Ugrasztani szunnyadó szellemet:
Ne inogj, Faust, késő félni már,
S vesd be most a végső sötét imát.
(*Villámlik*)

„May the Gods of Acheron be favourable to me! Away with the triple deity of Jehovah! Spirits of fire, air, water, earth, hail! Prince of the East (Lucifer), Beelzebub, monarch of burning hell, and Demogorgon, we ask your grace that Mephistophilis may appear and rise.
(*Megjelenik fönn egy sárkány*)

Why do you linger?
By Jehovah, hell, and the holy water which I now sprinkle, and the sign of the Cross which I now make, and by our vows, may Mephistophilis himself now rise to do us service!”¹⁵

Jön Mephistophilis

Parancsolom, tűnj el, s válts alakot;
E rút képpel nem azonosulok:
Térülj s fordulj, mint ferences barát –
Ördögnek épp ily szent pofa való.

Mephistophilis el

Mennyei szavak s mily kötőerő:
Ki ne lenne profi e műfajban?
S e Mephistophilis – kezes bárány,
Illemtudó, már-már alázatos!
Szavam ereje mágikus erő.

Jön Mephistophilis mint ferences barát

MEPHISTOPHILIS
Nos, Faustus, mondd: mit tehetek érted?

FAUSTUS
Amíg csak élek, sarkamban loholj,
Ne kérdj, csak lesd minden parancsodat,
Ha kell, tépd le a holdat az égről,
Vagy úsztasd a tengert a föld fölé.

MEPHISTOPHILIS
A nagy Lucifer szolgája vagyok,

Játszani csak ő rendelhet hozzád;
Parancsáig terjed hatásköröm.
FAUSTUS
Hát nem ő döntött úgy, hogy megjelenj?
MEPHISTOPHILIS
Ezúttal magam határoztam így.
FAUSTUS
Értsem úgy, nem a szövegem hatott?
MEPHISTOPHILIS
Az csak meghatott – és okot adott;
Ha halljuk, valaki Istent abálja,
Gyalázza az Írást s a Megváltót,
Örök lelkéért mi nyomban kiszállunk;
Nincs üresjárat, akkor mozdulunk,
Ha a kárhozat útján jól halad.
Ha kitérő nélkül látni kívánsz,
Jó a Szentháromság paródiája
S poklunk urához küldött hó ima.

FAUSTUS
Faustus tehát
Beérkezett; nem vitatja az elvet,
Hogy Belzebub a fő irányadó,
Kinek ő testét-lelkét följajánlja.
A „kárhozat” engem nem riaszt,
Mert nekem a pokol a mennyország,
Hol Platónnal lődöröghet a lelkem!
De e híg fecsegés lélekölő –
Halljam, mi a te urad, Lucifer?

MEPHISTOPHILIS
Ő minden rossz szellem legfőbb ura.

FAUSTUS
S nem volt ez a Lucifer egykor angyal?

MEPHISTOPHILIS
De, s Isten szívéhez legközelebb.

FAUSTUS
Hogy lett belőle akkor főördög?

MEPHISTOPHILIS
Törhetetlen gőg és dac volt a vád;
S kívágta az Úr az ég ablakán.

FAUSTUS
S mik vagytok ti, kik Luciferrel éltek?

MEPHISTOPHILIS
Boldogtalanok, kik buktunk vele
Mint társai az összeesküvésben
És az örök átok alatti létben.

FAUSTUS
S az átok-lét helyszíne?

MEPHISTOPHILIS
A pokol.

FAUSTUS
Hát nem vagy most is épp a poklon kívül?

MEPHISTOPHILIS
Ez itt a pokol, s mind benne vagyunk:
Engem, ki láttam Isten arcát,
S tudom az égi gyönyörök ízét,
Nem szaggat naponta ezer pokol,
Tudva, hogy nem lesz üdvöm soha már?
Jaj, Faustus, kérdéseid közhelyek,
Mégis sebzik lankadó lelkemet!

FAUSTUS
A nagy Mephistót ily szenvedély rázza
Bukott égi gyönyör miatt? Nocsak.

¹⁵ Az eredetiben ez a rész latinul hangzik el, de mivel korunkban már az angol a *lingua franca*, úgy véltem, szellemesebb ezt az invokációt angolul beépíteni a szövegbe. Fordítása: Acheron istenei, legyetek kegyesek hozzám! El Jehova hármass istenvalóságával! A tűz, levegő, víz, föld szellemei: ébredjétek! Kelet hercege (Lucifer), Belzebub, az égő pokol fejedelme és Demogorgon, alázatosan könyörgöm, hogy Mephistophilis hozzám fölkeljen, s nekem megjelenjen. Hol késlekedsz? Jehovára, a pokolra és a szenteltvízre, melyet most szétpermetezek, valamint a kereszt jelére, melyet most megrajzolok, s a szoros esküvése, melyet teszek, kérlek, Mephistophilis, hogy jelenj meg nekem, hogy szolgálatomra légy!

Tanulj Faustustól talpig férfi lenni,
S ne fuss oly üdv után, mi úgyse vár.
Dolgozzunk inkább: add át Lucifernek:
Faustus hívta az örök halált,
Vad kétségbe vonja az istenit;
Mondd, lelkem örökbérletbe adom,
Ha ő huszonnégy évet garantál,
Míg fickándoZHatok a gyönyörben;
Ha úgy kísérsz mindvégig, mint árnyék,
S megadhatsz mindent, mit követelek;
Ha megoldhatsz minden kérdőjelet,
Ha ellenim torkát elmetszheted,
S parancsára kezessz szolgálom leszel.

MEPHISTOPHILIS

Meglesz, Faustus. (El)

FAUSTUS

Ha csillagmilliárd lenne lelkem,
Mind odaadnám e Mephistóért.
Vele én leszek a világ ura,
Levegőben járó egetverő,
Égi hidas, tengeri haderő;
Afrika hegypartjait kiterítem,
És a spanyol partokhoz csatolom,
Míg irányításom alá kerül.
A császár levegőt csak engedéllyemmel
Vehet, s szintúgy a német fejések.
Most, hogy vágyam szinte beteljesült,
A mély tudásnak adom át magam,
Amíg Mephistophilis visszatér. (El)

I. FELVONÁS, 4. SZÍN

Jön Wagner és Robin (a bolond)

WAGNER

Te birka, gyere csak ide!

ROBIN

Birka? Csak így? Isten zsebeire, ez neked belefér?
Bizonyára sok birkát láttál ilyen kecskeszakállal. Jól értet-
tem: birka?

WAGNER

Mondd csak, gyapjasodsz rendesen?

ROBIN

Ja, gempát rágok és suskát eszem.

WAGNER

Nézd csak a senkit! A hátsója kilóg, de jópofáskodik! Egy
seggfej, hómlesz, egy merő córesz és olyan lejmista, hogy
a lelkét eladná az ördögnek egy birkacombért, és befálná
azon angolosan.

ROBIN

Hogy én, angolosan! Jól átsütve kérném, francia szószszal, ha
már olyan drágán fizetek érte.

WAGNER

A lényeg: akarsz-e szolgálni? S akkor – „qui mihi discipu-
rus” – tanítványom leszel, s járhatasz a nyomomban.

ROBIN

Hogyan: csupasz verslábakon?

WAGNER

Nem, te zokni; vert selyemben s szarkalábas¹⁶ kabátban.

ROBIN

Szar kabátban? Ajjaj, úgy tudtam, ez volt az egyetlen apai
öröksége! Hallod, nem akarnám kivenni szádból a falatot.

WAGNER

Szarkalábat mondtam, te tetű!

ROBIN

Ja, szarkaláb! Az féregirtó. Ezek szerint ha téged szolgál-
lak, a bolháid meg hozzám állnak.

WAGNER

Így is nálad a túlerő. De elég a viccből, vagy most azonnal
lekötöd magad nálam hét évre, vagy a rajtad tanyázó kis
dögökből ördögöt gyártok, és miszlikre maratlak velük.

ROBIN

Ne fáradj, uram. Hozzám szinte hazajárnak; úgy rákaptak
húsomra, mintha félpanzióznak lennének.

WAGNER

Elég a heccből, tapló; itt van, nesze, egy marék apró.

ROBIN

A'zanyját! Uram, most levett a lábamról.

WAGNER

Mostantól, ha hívlak, egy órán belül ideegyen a fene,
bárhová visz is az ördög.

ROBIN

Uram, itt az apród – visszajár!

WAGNER

Nem én – már benne vagy. Készülj, mert rögtön ideidézlek
két ördögöt, és elvitetlek velük. Banio! Belcher!

ROBIN

Jöjjen csak az a Belcher, s jöhet is a felcser! Nem fogok
bekrepálni egy krampusztól.

Jön két ördög

WAGNER

S ez hogy tetszik, uram? Munkába áll végre?

ROBIN

Úgy lesz, kedves Wagner, csak tüntesse el őket.

WAGNER

Rossz szellemek: sipirc!

Ördögök el

S most ide hozzám, te birka.

ROBIN

Máris, uram! Csak mondd, mester, ha hívhatlak így, meg-
tanítasz a hókusz-pokluszra?

WAGNER

Ördögöd van: megtanítalak átváltozni kutyává, macskává,
egérré vagy patkánnyá, vagy bármi mássá.

ROBIN

Kutyává, macskává, egérré vagy patkánnyá? Ez sok a
jóból. Ó, Wagner úr!

WAGNER

Neked Wagner mester, te pokolfajzat. És ha jól akarsz
járni, figyelj, hogy jobb szemed mindig keresztbe bal
sarkamba szegezd quasi vestigiás nostras insistere, s talán
egyszer a nyomomba léphetsz.

ROBIN

Mérget vehet rá, uram.

El

II. FELVONÁS

1. SZÍN

Belép Faustus a dolgozószobájába

FAUSTUS

Faustus, nyilván nincs, ki megvált!
Elkárhozol, az szent, nincs megváltás! –
Mi veri itt benn Isten ritmusát?

¹⁶ „Stavesacre”, melynek jelentése többféle lehet, például patkánymag vagy csipős szarkaláb; a népi gyógyászatban féregirtásra használt szer.

Az csak agyrém, mi híg kétségbe ránt;
Az Urban kételkedj, bízz Belzebubban:
Nincs visszaút; Faustus, légy kemény.
Tè reszketsz? Ó, itt ül fülemben, és
Csak csengeti:
„Fordulj vissza, a mágia megölli!”
Hah, s Faustus Isten báránya lészen!
Isten? Ó nem szeret.
Tè önistened szekerét tolod,
S tengelyén Belzebub neve kotyog:
Oltárt és Dómot néki építek,
S csecsemők langy vérével áldozok.

Jön az Angyal és a Rossz szellem

ROSSZ SZELEM

Híres vagy, Faustus, már le ne állj!

ANGYAL

Faustus, hagyd e fertelmes bagázst!

FAUSTUS

Ima, bűnbánat, vezeklés – no és?

ANGYAL

Mennybe vezető rés, amin beférsz.

ROSSZ SZELEM

Egy örült álma, tiszta fejlődés,
Illúzió – ha rászoksz, megőrülsz.

ANGYAL

Drága Faust, mennyei dolgok várnak
A mennyben.

ROSSZ SZELEM

Ne dőlj be; itt vagyon, hatalom vár.

Mindketten el

FAUSTUS

Vagyon! Kezdetnek jó lesz néhány fríz
Tartomány.
Mephistophilisszel oldalamon
Mely isten árthat? Okom félni nincs:
Elég a fakszni, gyere Mephisto,
S jó híreket hozz a nagy Luciferől!
Mindjárt éjfél? Jöjj, Mephistophilis,
Veni, veni, Mephistophile!¹⁷

Jön Mephistophilis

Halljam, mit üzen urad, Lucifer?

MEPHISTOPHILIS

Hogy vár Faustusra, amíg elé,
De lelkét adja a szolgálatér!

FAUSTUS

Azt érte én kockára tettem rég.

MEPHISTOPHILIS

De most ünnepélyesen rám hagyod,
S a véreddel írsz végrendeletet;
Lucifernek kell e garancia –
Vagy nincs üzlet, és megyek a pokolba.

FAUSTUS

Várj, lelkem az uradnak, mondd, mit ér?

MEPHISTOPHILIS

Hatalmát növeli.

FAUSTUS

Ezért kísért minden pillanatban?

MEPHISTOPHILIS

Solamen miseris socios habuisse doloris.¹⁸

FAUSTUS

Azért kínoztok, mert nektek is fáj?

MEPHISTOPHILIS

Fáj, ahogy emberszív csak fájni tud.
De mondd, Faustus, adod-e a lelked?
Úgy szolgád leszek, ki mindig csak vár,
S csodaváró agyad szűk lesz hozzám.

FAUSTUS

Nos, hát megkapja, Mephistophilis.

MEPHISTOPHILIS

Úgy, Faustus, bátran karodba vágj,
S esküdj, hogy lelkedet egy szép napon
Lucifer tulajdonába adod;
S azután légy oly nagy, mint Lucifer!

FAUSTUS (*karjába döf*)

Íme, Mephistophilis, kedvedért
Karomba szürok, s saját véremmel
Pecsételem lelkem az örök éj
Korlátlan urának, nagy Lucifernek!
Nézd, karomból hogy fakad e patak,
Legyen ez kedvező jel a jövőre.

MEPHISTOPHILIS

De Faustus,
Ne mázold, írd a végrendeletet.

FAUSTUS

Igen, már írom is. (*Ír*) Csak az a baj,
Mintha dermedne – na! –, nem fog a vér.

MEPHISTOPHILIS

Tüzet hozok, folyékony lesz megint. (*El*)

FAUSTUS

Vérem megfagyott, mit jelentsen ez?
Test lázad a testamentum ellen?
Miért nem folyik, hogy befejezzem?
Faustus lelkét ráírja...: és itt megállt!
Miért ne? Tán a lelked nem tiéd?
Na, még egyszer: Faustus lelkét ráírja.

Visszajön Mephistophilis a parázstartóval

MEPHISTOPHILIS

Már itt is a tűz. Tedd rá, Faustus.

FAUSTUS

Így ni, jól hígul, s áttetszőbb a vér.
Most már folyóírással folytatom. (*Ír*)

MEPHISTOPHILIS (*félre*)

Mit meg nem teszek lelke javáért!

FAUSTUS

Consummatum est;¹⁹ kész a szerződés,
Lelkem terhestül Luciferre írtam.
De mit akar ez itt...? Írás a karon?
Homo, fuge!²⁰ Én, hova futhatnék?
Istenhez? Meglát, s a pokolba rúg.
Az agyam lázad ellenem. Ott sincs...
De ha látom! – az írás megjelent:
Homo, fuge! De Faustus nem fut el.

MEPHISTOPHILIS (*félre*)

Fordulok, s megtérítjük tudatát. (*El*)

*Ördögök jönnek, koronákat és pazar ruhát adnak Faustusnak;
táncolnak, azután eltűnnek.
Jön Mephistophilis.*

¹⁷ Jöjj, jöjj...

¹⁸ A nyomorúság társaságkedvelő (latin).

¹⁹ Elvégeztetett (latin, János evangéliuma 19,30).

²⁰ Repülj, ember!; vagy Menekülj, ember! (latin).

FAUSTUS

Látványos show, de mondd, ez mire jó?

MEPHISTOPHILIS

Semmiség, Faustus, csak kedvedért,
S hogy lásd, mágiánk mi mindent elér.

FAUSTUS

S ily lényekkel én is eljátszhatok?

MEPHISTOPHILIS

Ó, sokkal többre szól mandátumod.

FAUSTUS

Így ezer lelket is simán megér.
Fogd, Mephistophilis, e szerződést,
A testem s lelkem adásvételét:
Csak ha híven tartod dealünk minden
Apró betűjét, életbe úgy lép.

MEPHISTOPHILIS

Poklos Luciferre mondom: mindent
Betartok neked, s életedbe lépek!

FAUSTUS

Olvasom, figyelj, Mephistophilis.

Az alábbi feltételek teljesülése esetén:

1. Ha és amennyiben Faustus alakját s lényegét tekintve szabad szellemként működhet;
2. Ha és amennyiben Mephistophilis a szolgálója lesz és parancsára áll;
3. Ha és amennyiben Mephistophilis megtesz és elhoz neki bármit és mindent, kérése szerint;
4. Ha és amennyiben házában és egyéb tartózkodási helyén láthatatlanul végzi tevékenységét;
5. S végül, ha és amennyiben nevezett Faustus Jánosnak az általa megkívánt alakban s formában jelenik meg minden alkalommal;

Alulírott dr. Faustus János mint Eladó jelen okirattal testét és lelkét Lucifer, Kelet korlátlan ura, valamint jogi képviselője, Mephistophilis mint Vevők tulajdonába adja; továbbá visszavonhatatlanul felhatalmazza a Vevőt, hogy huszonnégy év elteltével, a fentebb részletezett feltételek hiánytalan teljesülése esetén, elszállítsa vagy elhurcolja nevezett Faustus János testét és lelkét, darabokban vagy egészben, élve vagy halva, minden tulajdonával egyetemben, állandó tartózkodási helyére, legyen az bárhol.

Faustus János s. k.
Eladó

MEPHISTOPHILIS

Jelentsd ki, fellebbezési jogodról is lemondasz.

FAUSTUS

Jaj, csak fogd már, s az ördög vigyen el!

MEPHISTOPHILIS

Nos, Faustus, hadd halljam, mit kívánsz.

FAUSTUS

Tartsunk előbb egy kis bevezetőt.
Hol az a hely, mit úgy hívunk: pokol?

MEPHISTOPHILIS

Az ég alatt.

FAUSTUS

Mint minden más, de hol van pontosan?

MEPHISTOPHILIS

Ó, legfeljebb; nem alul vagy felül,
Ott ülünk örök szenvedésbe zárva:
Nincsen határa vagy helyrajzi száma;
Bennünk van a pokol, ahol vagyunk,
S hol a pokol van, mi ott maradunk;
Szóval, ha atomjaira hull a világ,
S minden lény kivonódik, a mennyei
Egyenlet maradéka a pokol.

FAUSTUS

Hinném, csak mese az egész.

MEPHISTOPHILIS

Hinni nem itt kell, majd megtanulod.

FAUSTUS

És biztos, hogy végül elkárhozom?

MEPHISTOPHILIS

Az nem kérdés, hisz itt a szerződés,
S az lelked sorsáról rendelkezik.

FAUSTUS

S testemről is; de minek az neked?
Vagy úgy hiszed, együgyűn beveszem,
Az életnél van nagyobb szenvedés?
Nem, ezek közhelyes dajkamesék.

MEPHISTOPHILIS

Élő ellenpélda – itt vagyok én;
Itt a pokolban, s átkozottul fáj.

FAUSTUS

Ha ez pokol, nem kár a kárhozat;
Majd alszom, eszem, s dumálunk nagyokat.
De hagyjuk ezt, szerezz nekem egy nőt,
Ha lehet, a legszebb germán donnát,
Mert buja s mohó test vagyok,
S asszony nélkül nem élhetek.

MEPHISTOPHILIS

Jól van, Faustus, meglesz a nejed.

Nőnek öltözött ördögöt hoz; tüzet okád

FAUSTUS

Ez pokoli!

MEPHISTOPHILIS

Nos, Faust, hogy tetszik a házasság?

FAUSTUS

A tüzes ribanc! Nem kell feleség.

MEPHISTOPHILIS

Csak díszes hazugság a házasság:
És ha becsülsz, többet föl nem hozod.
Pazar lotyókat cserdítek ide,
S konzumnőket kaphatsz reggelire:
Kit szemed kíván, vagy szíved akar,
Legyen oly tiszta, mint Pénélopé,
Oly bölcs, mint Sába, s oly tündökletes,
Mint Lucifer volt a bukás előtt.
Itt ez a könyv, forgasd alaposan:
Skandáld ezeket, s aranyba borulsz;
Ha ezt a kört a földre rajzolod,
Vihar támad, villámlik, s orkán tarol;
Csak koncentrálj, s mondd ki ezt háromszor,
S talpig fegyveres elszánt emberek
Mindent ki- és bevégeznek neked.

FAUSTUS

E kedves könyvért őszinte hálám.
Drágább lesz az nekem, mint életem.

El

II. FELVONÁS, 2. SZÍN

Belép Faustus Mephistophilisszel együtt dolgozószobájába

FAUSTUS

Sírnom kell, ha az eget kémlelem,
S magamban átkozlak, te nyomorult,
Mert te vetted el tőlem gyönyörét.

MEPHISTOPHILIS

Tè kerested magadnak, vívj magaddal.

Hiszed, hogy oly nagyszerű hely az ég?
Még súghatom, félannyira sem szép,
Mint a léghez kötött földi ember.

FAUSTUS

Mi a bizonyíték?

MEPHISTOPHILIS

Embernek készült; nem tökéletes.

FAUSTUS

Ha embernek, nekem is van hely ott;
Megtagadlak, s megbánom bűnömet.

Jön az Angyal és a Rossz szellem

ANGYAL

Ébredj, Faust, Isten későn kelő.

ROSSZ SZELLEM

Már, szellem, Istennek pont nem kell ő.

FAUSTUS

Ki zizeg fülemben? Hogy szellem én?
Patás ördögnek is van visszaút;
Ha könyörgök, az Isten megbocsát.

ROSSZ SZELLEM

Nézd Faustust, a könyörgős lakájt!

Angyal és Rossz szellem el

FAUSTUS

Inkább kéri kőszívem a halált!
Hit, üdv, megbánás hangzik még bennem,
De szörnyű visszhang veri szét fülem:
„Faustus, elvesztél!” Majd kard, kés, hurok,
Golyó, orvosság s mérgezett acél
Azt súgja, hogy iktassam ki magam;
S réges-rég meg kellett volna tennem,
De gyönyörtestben ég gyötört lelkem.
Vagy nem nekem zengette a vak Homérosz
Páris szerelmét s Oneon halálát?
S ki Théba falait fölépítette²¹
Zengő lantjának gyötrő szép hangjával,
Nem Mephistophilisemmel zenélt?
Mért szorongjak, s haljak élő halált?
Magam ura vagyok, és nem könyörgök. –
Jöjj, Mephisto, s zárjuk le a vitát
A fenséges asztrológiáról.
A holdon túl sok más szféra található?
S az égitestek egy rendszerben állnak,
Mint a központi Föld matériája?

MEPHISTOPHILIS

Az égitestek, akár a négy elem,
A holdtól a központi csillagig
Külön állnak, de szféráik összefolynak,
S együtt forognak a tengely körül,
Melynek vége a világ messzi sarka;
A Mars, Szaturnusz s Jupiter tehát
Joggal kap külön nevet, hisz bolygók.

FAUSTUS

S együtt mozognak térben és időben is?

MEPHISTOPHILIS

Mind keletről nyugatra halad, huszonnégy óra alatt a
világ sarkai körül; de mozgásuk eltérő a közös tengely
mentén.

FAUSTUS

Ez gyerekeknek való, Wagner is tudja:
Hát ennyi és kész, Mephistophilis?

Ki nem tudja a kettős csillagmozgást?

Az elsőt lefutják egy nap alatt;

A másikat a Szaturnusz harminc év,

A Jupiter tizenkét, a Mars négy, a Nap, a Vénusz és a
Merkúr egy év alatt, a Hold pedig huszonnolc nap alatt.

E kérdéseket tartogasd a balekoknak. De mondd, minden
szférát egy uralkodó szellem vagy felsőbb értelem vezérel?

MEPHISTOPHILIS

Ördögöd van.

FAUSTUS

Hány menny vagy szféra veszi körül a Földet?

MEPHISTOPHILIS

Kilenc; a hét bolygó, a csillagos égboltozat és a legfelsőbb
menny.

FAUSTUS

De a tüzes menny és a kristályszféra nem léteznek?

MEPHISTOPHILIS

Nem, Faustus, az kitaláció.

FAUSTUS

Csak még ezt az utolsó kérdést: az égitestek együttállása
és szembenállása, tölte és fogyatkozása miért nem egyide-
jű, s miért változik gyakoriságuk évről évre?

MEPHISTOPHILIS

Az univerzum egészéhez mért eltérő mozgási sebességük
okán.

FAUSTUS

Elfogadom. Most arra felelj: ki teremtette a világot?

MEPHISTOPHILIS

Azt már nem.

FAUSTUS

Áruld el, drága Mephistophilis.

MEPHISTOPHILIS

Ne dühíts, Faustus.

FAUSTUS

Gazember, téged is köt a szerződés, hogy mindenre
felelj!

MEPHISTOPHILIS

Ami nem érdekünk ellen való.

Té elbuktál; a poklon gondolkodj.

FAUSTUS

Gondolj Istenre, Faustus, a világ teremtőjére.

MEPHISTOPHILIS

Ezért még számolunk. *(El)*

FAUSTUS

Hamis ördög, tűnjél a pokolba!

Szegény Faust lelke miattad hontalan.

Nem késő még talán –

Jön az Angyal és a Rossz szellem

ROSSZ SZELLEM

Késő.

ANGYAL

Sosem késő, járulj bocsánatért.

ROSSZ SZELLEM

Ördögök szednek szét, ha megtennéd.

ANGYAL

Bánd bűnödöt, s hajad szála sem görbül.

Angyal és Rossz szellem el

FAUSTUS

Ó, Krisztusom, ó, Megváltóm!
Váltsd ki Faustus elrabolt lelkét!

Jön Lucifer, Belzebub és Mephistophilis

²¹ Amphion.

LUCIFER

Krisztus nem; tudod, ő az igazság:
S nálam van jogszerű birtoklapod.

FAUSTUS

Rettenetesen nézel ki – mi vagy?

LUCIFER

Csak Lucifer,
S ez itt fő kollégám a pokolból.

FAUSTUS

Jaj, lelkeket jöttek behajtani!

BELZEBUB

Jöttünk, hogy tudd, csúnyán megsértettél.

LUCIFER

Szerződést szegsz, s Krisztusért kajabálsz.

BELZEBUB

Felejtöd el az Istent.

LUCIFER

Érezd az ördögöt.

BELZEBUB

S a földre szállt pokolt.

FAUSTUS

Ez volt az utolsó. Bocsássatok meg,
S Faustus ígéri, nem tekint az égre,
Nem hívja Istent, nem mond több imát,
Bibliát éget, s felkoncol papot,
S szellemhadával rombol templomot.

LUCIFER

Ha megjönne engedelmes eszed,
Meglásd, nem maradunk hálátlanok.

BELZEBUB

Faustus, azért jöttünk egyenesen a pokolból hozzád szemé-
lyesen, hogy megosszunk veled egy könnyed prezentációt;
ülj le végre, hogy saját szemeddel láthasd a Hét Főbűnt a
maga valós képi és szöveges kontextusában.

FAUSTUS

E látvány oly üdítő lesz nekem,
Mint Ádámnak volt a Paradicsom
Teremtése első napján.

LUCIFER

Ne a Paradicsomról és teremtésről fecsegi;
Figyeld a show-t.
Mephistophilis, hívd be őket. És, tessék!

Jön a Hét Főbűn

BELZEBUB

Jó. Faustus, kérdezd őket; nevük, tulajdonságaik és így
tovább.

FAUSTUS

Alig várom. Nos, mi vagy te, első?

HIÚSÁG

Én a Hiúság. Hozzám méltó szülő nem született. Olvastál
Ovidiust? Nos, az ő bolhájához hasonlítok; a nők minden
ízében jelen vagyok; néha mint paróka homlokán homorí-
tok, máskor mint nyaklánc lógok a nyakán; aztán, hopp,
szája körül játszó toll-legyező vagyok, majd boává bódu-
lok, s azt teszem, amit akarok. De fúj, mi ez a szag? Egy
árva szót sem szólok, míg föl nem mossák parfümmel, s
arrasi kézi szóttessel nem borítják a padlót.

FAUSTUS

Hiú here, nem kérdés! Második, benned mit tisztelhetek?

FŐSVÉNYSÉG

A Fősvénység vagyok, egy vén uzsorás bőrös zacskójából
lettem, és ha most azonnal kívánhatok egyet, ez a ház, te s
mindannyian arannyá alakultok, melyet a szívem alatti
széfbre rejtek. Drága aranyoskáim!

FAUSTUS

És mi vagy te, a harmadik?

IRIGYSÉG

Az Irigység. Egy füstös kéményseprő és Halaskofa Maca
gyermeke. Analfabéta vagyok, így joggal a könyvégetőket
kedvelem. Fogy a türelmem, ha más enni látok. Bárcsak
éhítség ennél fel a világot, hogy kipusztulna az emberiség,
s csak én maradnék! Akkor végre hizlalna az öröm. De
hogy, te ülsz, és én itt állok? Hogy törnéd ki a nyakad!

FAUSTUS

Takarodj, irigy strici! – De mi ez a negyedik?

HARAG

Harag vagyok. Nincsen apám, se anyám; egy oroszán po-
fájából pofoztam ki magam alig egyórás koromban, s azóta
is ezzel a kétélű karddal kószálok a kerek világon, s ha nincs
kivel vívni, időnként magamba vágom. A pokolban fogant-
tam; s jól nézz körül, mert ezek egyike lesz a faterom.

FAUSTUS

És mi vagy te, ötödik?

TORKOSSÁG

Torkosság. Szegény vagyok, mint az árva ördög, mert
szüleim egy árva garast sem hagytak rám, csak valami
sovány járadékot, amiből épphogy napi harminc ebédre és
tíz snackre futja – sovány vigasz ez! Pedig vérvonalam fen-
sleges. Apám Farhá Tihamér, jó anyám Bordó Irén volt, a
két keresztapám pedig Sül Lőrinc és Szté Károly. S a
keresztanyám, ő aztán az igazi jó házból való úrilány: Tek
Ila. Jó Faustus, most, hogy jóba lettünk családilag, meg-
hívsz-e egy ebédre?

FAUSTUS

Inkább nem.

TORKOSSÁG

Akkor az ördög akadjon torkodon!

FAUSTUS

Előbb a tiedben szalonnázzon, te szarzsák! Mi vagy te,
hatodik?

LUSTASÁG

Hahó! Lustaság a rövid nevem. Egy napos parton szület-
tem, azóta is ott heverek. Hogy kirángattál onnan, komoly
sértésnek veszem. Most a Torkossággal és a Bujasággal
visszavitetem magam. Hahó, tahó! Többet semmi pénzért
nem nyilatkozom.

FAUSTUS

Hát te, bukszás bula, te miféle vagy? Te utolsó...

BUJASÁG

Ki ne mondd! Hogy én? Én vagyok az, ki többre tartja a
forró virslit a döglött óriásangolnánál. Nevem kezdőbetűje
„B”, mint beverni.

LUCIFER

A pokolba veled – ott oboázz!

A Hét Főbűn el

FAUSTUS

Lelkem hogy felfrissült e látványtól!

LUCIFER

Lám, merő szórakozás a pokol.

FAUSTUS

Ha láthatnám, és ép bőrrel megúsznám, boldoggá tennél!

LUCIFER

Lehet róla szó. Éjfélkor üzenek, s jöhetsz.

Addig fud át alaposan e könyvet,
S látni fogod, átalakulhatsz bármivé.

FAUSTUS

Köszönöm, Lucifer!

Mint az életem, úgy dédelgetem.

LUCIFER

Nos, Faustus, jó éjszakát.

FAUSTUS

Jó éjt, nagy Lucifer. Jöjj, Mephistophilis.

Mind el, különböző irányba

II. FELVONÁS, 3. SZÍN

Kocsmaudvar

Jön Robin, a kezében könyv

ROBIN

Hé, te gyík, kússz ide, s lásd el a lovakat, míg visszajövök. Kezembe esett Faustus doktor egyik hókuszpók könyve, s most olyan balhét csapok, ami üt mindent.

DICK

Robin, ellátom én a bajukat, de előbb gyere, s járasd meg a lovakat.

ROBIN

Hogy én? Járassam őket? Most már zabos vagyok, s hitemre, megjáród, ha pokoli fontos dolgokban zavarasz; majd lejárattják magukat. *(Olvas)* C mint cipő; i, r, c, u. Cirkusz? D mint dákó; o, „cirkusz deviókus – mókus – devipókusz...”²² Tűnj innen, te analfabéta lóköttő!

DICK

Ördög és patkó, mi az ott? Egy könyv? Jól fogod, azt látom, de föl is fogod?

ROBIN

Mindjárt látni fogod. Abba a körbe be ne lépj, másképp e lebuj rád borul.

DICK

Borús jövő, mondhatom. De jobb, ha feladod a bajkeverést, mert jön az uram, s rád rak valami bűbajt, verést.

ROBIN

Bú és baj? Hogy az én uram ilyet tenne? Na, megmondom én: ha az uram idetéved, olyan pár szarvat verek a fejére, amelyet az életben nem láttál.

DICK

Ne fáradj, asszonyom már megtette.

ROBIN

Egymás között szólva, e problémának magam is mélyére hatoltam; férfi lennék én is, csak nem beszédes.

DICK

Hogy száradna le a farkad, sejtettem, hogy nem céltalan sündörögsz éjjel-nappal úrnőm körül. De kérlek, most már igazán mondd meg, varázskönyv az a kezében?

ROBIN

Csak mondd, mit kívánsz, s én valóra váltom: ha meztelen táncolnál, dobd le a ruhád, s dobok hozzá egy rumba-bűbajt. Viszont ha a kocsmába kívánsz velem behaladni, rumba, sherrybe, bordóiba, muskotályosba, madeirába és furmintba fürödhetsz, míg a gyomrod fordul. S mindezt tök ingyen.

DICK

Maga a tökély! Menjünk is, szomjas vagyok, mint a gödény.

ROBIN

Akkor gyere, ott a helyünk.

El

III. FELVONÁS

ELŐJÁTÉK

Jön a kórus

KÓRUS²³

Kíváncsi Faustus
A csillagászat mélyére hatol,
Melynek titkait Jupiter magas
Égi könyv-boltja tetejébe véstek –
Az Olympus csúcsára vágatott;
Tüzes szekéren szállt, s szikraeső
Csóvált a hámba fogott sárkányok mögött.
Most a kozmográfiával időz,
De hamar, gyanítom, Rómába tér,
Vizslatni a pápát és udvarát,
S megmártózni Szent Péter ünnepében,
Mit épp ma ülnek ott meg fényesen.

III. FELVONÁS, 1. SZÍN

Pápa különterme

Jön Faustus és Mephistophilis

FAUSTUS

Ez is megvolt, jó Mephistophilis,
Átkeltünk Trier komor-szép városán,
Mit égbe fúró hegyfokok, kristály
Kvarcfalak, tágra zárt tengerszemek
Öveznek, és bevenni nem lehet;
Párizsból a német határra érve
Láttuk a Majnát a Rajnába folyni,
Melynek partján szőlő bujálkodik;
Aztán Nápoly, gazdag Campánia,
Hol sápadt házak vakítnak szemet,
S a téglával burkolt sugárutak
A várost négy egyenlő részre vágják;
S láttam itt Vergilius arany sírját
És a mér földhosszú alagutat,
Mit egy éj alatt a hegyhátba fúrt;
Onnan Velence, Pádua s tovább,
Az egyik helyen²⁴ pazar templom állt –
Feltörő csúcsa csillagokat vert.
Hát így múltattuk eddig az időt:
De ne hagyj bután – ez miféle hely?
Becsémpésztél máris szófogadón
A rég várt Róma falai mögé?

MEPHISTOPHILIS

Be én, Faustus, s hogy fele se tréfa –
Íme, a pápa pazar palotája;
S mivel mi itt *vip* vendégek vagyunk,
Különterménél nem adtam alább.

FAUSTUS

S Őszentsége kívágja a rezet?

MEPHISTOPHILIS

Szállj a földre, ember; az is csoda,

²² Feltételezhetőleg a Circulus deviosus (ördögi kör) kifejezést szeretné kiolvasni.

²³ Az előjáték az A Quartóban rövidebb; ezt vettem alapul.

²⁴ A velencei Szent Márk-katedrális.

Ha jó képet vág.
De most, Faustusom, hogy fölfogd jól,
Mily képi gyönyört rejt Róma szemednek,
Tudd meg, hogy e város hét dombon áll,
Mik hátukon tartják alapját;
Közepén a vad Tiberis rohan,
S kanyargó medrével kettészeli;
Fölötte négy pompás híd ível át,
S köti össze a szétszakadt Rómát;
A Ponte Angelo híd lábánál
Eródszerű kastélyépület²⁵ áll,
Hol látsz majd csodás fegyverarzenált –
Itt a rézből öntött dupla ágyúk
Annyit tesznek ki számban, mint ahány
Napot tartalmaz épp egy teljes év;
Ott lesz még a tizenegy kapu s az
Obelisz, mit Caesar hozott Afrikából.

FAUSTUS

Az alvilág tartományaira,
A Stixre, Acheronra s Phlegeton
Örök tűzű tavára esküszöm,
Hogy látni vágyom a tündöklő Róma
Csodás fekvését s emlékműveit.
Nem is várok tovább.

MEPHISTOPHILIS

Megállj, Faustus; így a pápával mi lesz?
Ne vegyünk részt Szent Péter ünnepén?²⁶
Ott lesz egy falka tonzúrás barát,
Kik summum bonum-ja jó multság.

[Nos, Faustus, jöjj akkor, s állj mellém,
A menet rögvest erre halad el.

FAUSTUS

Várj még, kedves Mephistophilisem,
Add meg, amit kérek, s máris megyek.
Nem hullott nappalra több mint nyolc éj,
S láttuk a menny, a föld s pokol lelkét.
Az eget szántották sárkányaink,
Szédítő volt lenézni, és a föld
Tenyérynire zsugorodott össze.
Alant lepergett az egész világ,
Mindent láttam, mit szemlélő csak láthat.
Most hadd rendezzem én magam a show-t,
Fennkölt pápának, talpalávalót.

MEPHISTOPHILIS

Legyen úgy, Faustus, de várd ki még,
Hogy elpompázzon itt e dölyfös nép.
Aztán agyad agarait ereszd
Szabadon, s a pápának tégy keresztbe,
Döngöld földbe a hiú paradét;
Makogjanak a priorok s papok,
S tiaráját bökdössék, mint pojácák,
Hogy csattan tonzúrán rózsafüzér,
S bíborosfőn agancsot hogy növelsz –
Minden gatszágot, mi csak eszedbe ér,
Összehozok. De csönd! Ők jönnek már:
Hidd el, máttól Róma csodádra jár.]

III. FELVONÁS, 2. SZÍN

Pápa különterme

Harsonaszó; közben a lakomát föltálalják

Jön Faustus és Mephistophilis saját alakjukban

[FAUSTUS

Nos, Faustus játékra készen áll;
Dőreségük szolgáltatasson derűt!
Jöhet a bűbáj,
Hogy észrevétlen legyek, bármit teszek,
S szem ne lásson, míg Rómában leszek.

MEPHISTOPHILIS

Ereszkedj térdre most, és megkapod:

Míg kezem fejedre rakom,
Csodára áll varázshotom.
Előbb rántsd föl ezt az övet,
És szem többé már nem követ:
A hét bolygó és Sirokkó,
Pokolfüst, Fúriabarkó,
Hekaté s Plútó kék parázsa
Zárjon olyan szoros varázsha,
Hogy szem Faustust már ne lássa.

Faustus, most már
Nem vagy látvány; jöhet bármi ármány.]

*Harsonaszó, jön a pápa és Lorraine bíboros a lakomára;
szerzetesek kísérik őket*

PÁPA

Nos, kedves Lorraine, húzódj közelebb.

FAUSTUS

És ess neki; hogy az ördög rakja beléd,
S akadjon keresztbe a torkodon!

PÁPA

Hogyan? Ki szólt? Barátok, nézzetek
Körül.

ELSŐ BARÁT

Sehol egy árva lélek, szentatyám.

PÁPA

Uram, e nyalánkságot Milánó
Püspöke küldte. Vegyel.

FAUSTUS

Veszek is. *(Bekapja a falatot)*

PÁPA

Mi ez? Ki kapta be a pecsenyét?
Mind megkukultatok?
Bíboros úr, ez itt egy nyalánkság
A firenzei kardinálistól.

FAUSTUS

Jól mondod. Benyalom. *(Bekapja a fogást)*

PÁPA

Megint? – s most rád emelem e pohárt!

FAUSTUS

S ürítem én! *(Elkapja és kiissza a kupát)*

LORRAINE

Ez egy tisztítótűzből kiszökött
Kóbor szellem lehet, ki Őszentsége
Előtt könyörög bűnbocsánatért.

PÁPA

Megengedem.
Rendelek egy halotti éneket,

²⁵ Castello di S. Angelo, Hadrianus császár mauzóleuma.

²⁶ E résztől kezdve lényegében az 1604-es A Quarto alapján haladunk tovább a harmadik felvonásban; az A itt rövidebb, és nem tartalmazza az 1614-es B Quarto-ban közölt, Brunó ellenpáppal kapcsolatos mellékszálát. Néhány helyen viszont a szövegminőség és a szöveglogika okán a maga helyén idefordítok néhány részt a B A-ban nem szereplő részeitől: ezeket az illető szövegrész elején és végén szögletes zárójellel jelzem.

S kioltjuk e szellem parázdühét.
Fogjon hozzá újból, uram. (*Keresztet vet*)

FAUSTUS

És e keresztet mind magadra hányod?
Elég már e trükkből, ha jót akarsz.

A pápa újból keresztet vet

Másodszor szólok. Nem mondom többször;
Három a magyar igazság.²⁷

A pápa újból keresztet vet, Faustus pofon csapja; kimenekülnek mind

FAUSTUS

Mondd, Mephistophilis, most mit tegyünk?

MEPHISTOPHILIS

Honnan tudnám? Most átkoznak ki épp,
S jön a mise, láng, harang.

FAUSTUS

Mise, láng, harang – harang, láng, mise –
Oda s vissza, vár a pokol tüze!

Jönnék a szerzetesek a halotti énekhez

ELSŐ BARÁT

Jöjjetek, testvérek, tegyük dolgunkat
Teljes odaadással.

(*Énekelnek*)

Átkozott legyen az, ki ellopta Őszentsége pecsenyéjét az asztalról!

Maledicat Dominus!

Átkozott legyen az, ki pofon vágta Őszentségét!

Maledicat Dominus!

Átkozott legyen az, ki ütést mért Sandelo barát tonzúrájára!

Maledicat Dominus!

Átkozott legyen az, ki most is megzavarja szent halotti énekünket!

Maledicat Dominus!

Átkozott legyen az, ki elvette Őszentsége borát!

Maledicat Dominus!

Et omnes Sancti! Amen!

Mephistophilis és Faustus ütlegelik a szerzeteseket, petárdát dobnak közéjük; majd el

III. FELVONÁS, 3. SZÍN²⁸

Kocsma mögötti utca

Jön Robin és Dick egy rézkancsóval

DICK

Robin félkegyelmes úr, jó lenne megértekezni az ördögöddel, mily trükköt javasol elemelt kancsókra, mert a nyakunkban liheg a csapos segédje.

ROBIN

Nem számít! Csak lihegjen; s ha utánunk hetyeg, úgy megbuherálom, hogy megemlegeti, míg él. Figyelmeztettem. Hadd lássam azt a kancsót!

Jön a csapos

DICK

Itt van, ni. Meg az is. Na, Robin, most vágd ki a rezet!

CSAPOS

Itt vagytok hát? Szép kis társaság. Elő a kancsóval, amit a kocsmából csórtatok, míg szépen mondom!

ROBIN

Jól hallom? Hogy mi, kancsók? Fontolja meg, mit fecseg; lehet, hogy csórók vagyunk, de nem kancsórók.

CSAPOS

Minden hiába, tudom, hogy nálatok van, és megmotozlak.

ROBIN

Engem akar tapizni? Jó, nem állok ellen. Fogd a kancsót, Dick (*Félre Dickhez*) Na gyere, gyere, tedd meg!

Megmotozza a csapos

CSAPOS (*Dicknek*)

Gyerünk tírják, most téged kutatlak át!

DICK

Máris, tessék! Fogd a kancsót, Robin. (*Félre Robinhoz*) Itt nyugodtan kutakodhat; én elítélem az ilyen kancsócsaklizókat.

Megmotozza a csapos Dicket

CSAPOS

Ezt nem ússzátok meg, tudom, hogy benne van a kezetek.

ROBIN

Hazudik, nem a kezünkben van.

CSAPOS

A ragya rágjon szét! Biztos voltam benne. Na, mutassátok még egyszer.

ROBIN

Ami sok, az sok! Itt buzerál, de hol a bizonyíték? Dick, rajzolj nekem egy kört, majd tapadj rám, s meg se rezzenj, ha kedves az életed. Csapos, rézkancsód megkapod, csak be ne rezelj. (*Félre*) Dick, kuss! (*Olvass*) O per se, Demogor-gon, Belcher és Mephistophilis!

Jön Mephistophilis

MEPHISTOPHILIS

Ti, fenséges alvilági erők:
Hogy únom én a nyikhajok igéit!
Most Konstantinápolyból rángatott ide
Idétlen szolgák bárgyú kedvtelése.

Elmenekül a csapos

ROBIN

Szent anyám! Uram, zűrös egy utad lehetett. Mi lenne, ha gyorsan harapnál egy pokolbászt, dobnánk egy kis aprót a bugyrodba, s visszamennél szépen?

DICK

Ajjaj! Könyörgöm, uram, csak majmoltunk; rossz néven ne vedd.

MEPHISTOPHILIS

Pokoli jó vicc – hogy élet vegyünk,
Kölcsönzők neked egy ocsmány formát,
Majmoláshoz illő majmopofát.

ROBIN

Fantasztikus! Egy majom! Ó, kérlek, uram, gondozását a nyakamba venném, s betanítanám egy-két kunsztra.

²⁷ „I give you fair warning.”

²⁸ Az A és a B Quarto kiadás is közli ezt a színt; annyira eltérő szövegezéssel, hogy a fordító választás előtt áll: a B Quarto szövegét látom jobb minőségűnek.

MEPHISTOPHILIS

Megkapod: legyél mostantól kuvasz,
S őt nyakadra ültetem. Lekophatsz!

ROBIN

Kutya legyek, ha nem örült klassz ez így! Tegyük csak félre
azok a cselédek a moslékot, mert utam rögvést a konyhába
vezet. Gyere, Dick, ne vakarózz!

Mindketten el

MEPHISTOPHILIS

Most az örök-égő tűz leges lángján
Szárnyra kapok, s csóvaként repülök
Faustusomhoz, a török udvarba.

El

IV. FELVONÁS

ELŐJÁTÉK²⁹

Űn a kórus

KÓRUS

Faustus kedvére végigszemlélt
Minden ritka csodát s királyi udvart,
Majd megszakítva útját, hazatért;
Hol mindazok, kiknek hiánya fájt,
Úgy mint barátai s szűk társasága,
Csodálták, hogy megóvta ép bőrét,
S értékelve az eseményeket,
Többek közt útját földön s égen át,
Az asztrológiáról faggatták,
S Faustus emberfeletti szavát
Révülten s megrészegülve itták.
Most, hogy híre a földön szétterült,
Egyik híve maga a császár lett,
Ötödik Károly³⁰ – a palotájában
Most Faustust ünnepli épp a slepp.
Hogy mit végzett ott, történt-e csodás,
Nem mondom el: nézd az előadást.

IV. FELVONÁS, 1. SZÍN³¹

Fogadóterem a palotában.

*Harsonaszó. Űn Károly német császár, Brunó (ellenpápa), a
szász herceg, Faustus, Mephistophilis (Frederick, Martino) és
a kíséret.*

Benvolio lovag egy ablakból figyel

CSÁSZÁR

Emberiség díszpéldánya, nagy mágus,
Tudósok tudósa, Faustus, üdv.
Tetted, hogy ellenpápánkat, Brunót
Esküdt ellensége karmából³²
Kiszedted, nagyobb fényvel száll fejedre,
Mintha holt lelkek vízióhadával
Idéznéd lábához a buta földet:
Hatalmam mától örökre szeret,
S ha Brunó, kit szinte megváltottál,
Nos, ha e szerencsétlen tartja meg
A tiarát, s ücsöröghet békén
Szent Péter trónján, legendás leszel,
S a német császár keblére ölel.

FAUSTUS

Kegyosztó szavaid, fenséges úr,
Szegény Faustust téged fenntartás,

Kritika nélkül szeretni, szolgálni
És talpadat nyalni sarkantyúzzák.
S hogy lásd, nem viccelek, s kedvedben járjak,
Felhangolom tudományom, s olyan
Üzenetet küldök, mely átsüvít
Az égő pokol ébenkapuján,
S a Fúriákat odvukból kirántja,
Csakis fenséged szeszélye elé.

BENVOLIO (*fentről*)

Az anyját! Minden hájjal megkent kommunikátor; de
engem meg nem etetsz: annyira tűnsz mágusnak, mint a
pápa kisvállalkozónak.

CSÁSZÁR

Nos, Faustus, ígéreteddel élve,
Megnézném Nagy Sándort és a nőjét
Előben, színesben, életnagyságban –
Előtte még én is leborulnék.

FAUSTUS

Tüstént látod őket, fenséges úr:
Mephistophilis, rendelés!
Az ünnepélyes fúvós szignált kérem,
S jelenjen meg a császár úr előtt
Nagy Sándor és a pazar szeretője.³³

MEPHISTOPHILIS

Figyelem!

BENVOLIO

Nos, doktorkám, jöjjenek azok az ördögök, mert itt hely-
ben alszom el. Esz a méreg, hogy követhettem el ekkora
szarvashibát. Csak nézek ki a fejemből, bámulom az ördög
műsorigazgatóját, aztán se kép, se hang.

FAUSTUS

Benn leszel a műsorban, ha minden igaz. –
Uram, figyelmét hadd hívjam fel,
Mikor Sándor és nője élethű
Szellemképét ide bekapcsolom,
Kérdéssel ne zaklassa a királyt –
Majd süket csendben úsztatom el őket.

CSÁSZÁR

Legyen hát úgy. Most várom a csodát.

BENVOLIO

Ja, a sült galambot; ha ez idehozza Nagy Sándort és
szeretőjét a császár elé, akkor én Acteon³⁴ leszek, és vál-
tozzak át szarvasbikává!

FAUSTUS

Én meg Dianát játszom, s az agancsodat tüstént megkapod.

*Fúvósok. Belép az egyik ajtón Nagy Sándor; a másikon Dárius;
összecsapnak, Dárius elesik, Sándor ledöfi, magához veszi
koronáját, és távozni készül; ekkor jelenik meg szeretője, meg-
öleli, és Dárius koronáját a fejére helyezi; ekkor visszafordul-
nak, és mindketten intenek a Császárnak, aki elhagyva trónját
meg akarja ölelni őket.*

*Faustus látva ezt, hirtelen megállítja. Ekkor a fúvósok elhall-
gatnak, és háttérzene úszik be*

Megfeledkezett magáról, felség,
Csak árnyak ők, nincs testük anyagból.

²⁹ Ez az előjáték csak az A Quartóban lelhető fel, ugyanakkor a B Quartón alapuló jelentős kritikai kiadások is közlik.

³⁰ 1519–1556-ig uralkodott, mielőtt spanyol földön egy monostorba visszavonult.

³¹ A IV. felvonás során alapvetően a rövidebb A Quarto szövegét és struktúráját követem, de a felvonás elejét képező A és B verzió közül inkább a B-t választom, mert teljesebbnek tűnik a szöveg. Ugyanakkor a B Quartóban ez a szín a IV. 2. színként szerepel, mert egy felvezető mellékszál előzi meg, amely a felvonás során a későbbiekben vissza-visszatér – ezeket mellőzöm, és a felvonás struktúráját tekintve a feszezebb A Quartohoz tartom magam.

³² A III. felvonásban szereplő pápa.

³³ Feltételezhetően nem Roxanát, a feleségét érti a szerző.

³⁴ Legendás vadász, aki miután Diana istennőt megleste fürdés közben, szarvassá vált büntetésképpen; saját kutyái tépték darabokra.

CSÁSZÁR

Bocsáss meg, oly megfoghatónak tűnt,
S szinte élőnek ez a médium,
Hogy már karomba zártam volna őt.
De ha már nem beszélhetek velük,
Hogy több legyenek, mint rajongó néző,
Hadd kérjem ezt: beszámolóik szerint
E gyönyörű nő, míg a földön élt,
Nyakán egy szőrös májfoltot viselt;
Vajon e szőcsing tényleg létezett?

FAUSTUS

Egyszerű: csak menjen s nézze meg.

CSÁSZÁR

Faustus, tisztán látom,
S e látvány nagyobb ajándék nekem,
Mintha új országgal nőne zsebem.

FAUSTUS

Elég volt, tünés! (*Eltűnik a kép*)
Nézzé csak, uram, mily furcsa vadállat
Dugja ki ott fejét az ablakon.

CSÁSZÁR

Csodás műsor: nézzétek csak, urak,
A két fura szögben nőtt ágas szarvat
Az ifjú Benvolio homlokán!

BRUNÓ (ELLENPÁPA)

Most ez döglött vagy alszik?

FAUSTUS

Alszik, de szarvról nem is álmodik.

CSÁSZÁR

Csodás sport. Megijesztjük s felriad.
Hejhó, Benvolio!

BENVOLIO

Rohadjatok meg, hadd aludjak már!

CSÁSZÁR

Nem hibáztatlak – ilyen fejjel nem lehet eleget aludni.

BRUNÓ (ELLENPÁPA)

Ébredj, Benvolio, a császár szólt.

BENVOLIO

A császár? Hol? – Szentségít, a fejem!

CSÁSZÁR

Az agancsod aggasszon. A fejeddel nem eshet baj, úgy föl
van fegyverezve.

FAUSTUS

Hogy van most, lovag úr? Csak nem szorult be a szarvainál
fogva? Ez borzasztó lehet. És gusztustalan: húzza be a fejét
és forduljon magába, ne hagyja, hogy az egész világ azt az
ízét csodálja.

BENVOLIO

Doktor Hókusz, e gazzett a te műved?

FAUSTUS

Ó, mit beszél? A doktor nem ügyes,
Nem csodakész, csak szemfényveszt, s főképp
A császár elé hozni képtelen,
A harcias Sándort, a nagy királyt.
Megmondta, ha Faustus megteszi,
Ön meg Acteon lesz, s szarvassá válik.
Legyen jó! S hogy mulasson a császár,
Falkát idézek, s úgy levadászák,
Hogy lakájai álló nap zörgő
Csontjait tépik fogai közül.
Hé, Belimót, Argiron, Astarót!

BENVOLIO

Állj! A kutyafejét! Ördögfalkát
Hoz nyakamra. Járj közben értem, jó uram;
A szentségít! – nem élem túl e kint.

CSÁSZÁR

Drága s nemes doktor,

Hadd kérjem, tüntesd el az agancsát,
Mebánta azt is, hogy világra jött.

FAUSTUS

Kegyes nagyúr, nem annyira az engem ért sérelem, sokkal
inkább az ön szórakoztatása vezette, hogy törlesszek e tör-
leszkedő s pimasz udvaroncon, s mivel vágyunk kielégült,
örömmel szereltetem le a szarvát.
Mephistophilis, átalakítás!

Mephistophilis eltávolítja az agancsot

Té pedig mostantól igyekezz szépen nyilatkozni a tudós
szakemberekről.

BENVOLIO

Szépen, rólatok? Az anyád! Ha a szakmátok a felszarvazás,
agancsnövesztés a becsületes nézők homlokán, mostantól
egy pillanatra sem bízik a sima képben és öltöny-
nyakkendőben. (*Félre*) Ha ezt lenyelem, legyen vig pófájú
kagyló dagálykor, amint a sós levet issza. (*Eltűnik az ablak-
ból*)

CSÁSZÁR

Jöjj, Faustus, s míg a császárod él,
A mai fantasztikus műsorért
Németország kormányfője leszel,
Ha Károlyod kegyét nem játszod el.

Faustus és Mephistophilis kivételével mind el

³⁵[FAUSTUS

Jaj, Mephisto, a kimért ütemét
Halk és fagyos léptekkel lejárod,
Életem fonalát evő idő
Közelít, hogy benyújtsa a számlát:
Siessünk hát, jó Mephistophilis,
Wittenbergbe.

MEPHISTOPHILIS

Nos, lóháton kívánod vagy gyalog?

FAUSTUS

Nem, míg ez üde, harsány zöld kitart,
Mezítláb megyek. (*A palotakertre mutat*)

El]

IV. FELVONÁS, 2. SZÍN

Faustus házának bejárata.

Jön Faustus és a ló(üzlet)kötő

LÓKÖTŐ

Könyörgöm, méltósága, vegye csak el eztet a negyven dol-
lárt.

FAUSTUS

Ember, ilyen jó kancát nem kapsz bagóért. Nem kell elad-
nom mindenáron, de ha hozzácsapsz még tízet, viheted,
mert látom, ráálltál nagyon.

LÓKÖTŐ

Könyörgöm, naccságos úr, vegye el eztet. Mostanság nem
állok úgy, mint rég, sok kancába³⁶ fektettem, és nagyot
buktam a futtatáson. Amit itt nyernék, azt újra beteszem.

³⁵ Noha ebben a színben a B Quarto szövegét követtem, s az itt véget ért, dra-
maturgiai idekívánkozik csak az A Quarto-ban szereplő, a színt lezáró rész –
szép, drámai és átvezet a következő színhez. A részt az elején és a végén kapcsos
zárójellel jelzem.

³⁶ Horse-flesh: egyértelmű a szövegből a whore's-flesh szójáték.

FAUSTUS

Na, hogy kedved újra tetőfokára hágjon, add a pénzt.

Fizet a lókötő

Jól figyelj, mó, ezt a kancát árkon-bokron át hajthatod s űzheted, de – hallod? – vízbe ne vigyed.

LÓKÖTŐ

Há, mé pont vízbe ne? Tán saras az a ló?

FAUSTUS

Nem, áll az minden sarat, de ne fürödj vele – hajtsd árkon-bokron, akárhol, csak ne vízbe. Most tűnés, majd a lovásztól megkapod, és ne felejtsd, amit mondtam.

LÓKÖTŐ

Most megyek. Megint ember vagyok. *(El)*

FAUSTUS

Mi más lennél magad is, mint ember,
Csak halálraítélt?
Időd pereg, s vár az örök éj,
S agyadba fúj a kétségbeesés.
Aprózd el, mi fáj, álmod abroszán.
Úgyan! Jézus magához hívta még
Az egyik zsványt is a keresztről;
Csillapodj hát – békés jó éjszakát!

Elszenderedik ültében.

A ló(üzlet)kötő visszajön; csuromvizes

LÓKÖTŐ

Hóha! Lóvá tettél, doktor, megsíboltál! Becaplattam kancáddal a folyóba, hátha valami suska kinéz a lóba rejtett suskusból, oszt egyszerre csak ez a szalmabula volt az ülepem alatt, semmi más – még egy szalmaszál sem, amibe kapaszkodnék... Fölrázom úgy én, hogy nyomban vissza-perkálja a negyven dollárt. Hé, devla doktor, rühös bugás! Fauszató doktor, kelj fel és járj, mert most kidellázod a negyven pénzt ezer a szénacsutakér, addig nem alszol, az szent!. *(Rángatja Faustus lábát, végül tőből kirántja)* Te jó ég! Esik szét. Mit teygek? A lába. Kitéptem a lábát.

FAUSTUS

Jaj, segítség! Segítség! A gazember megölt.

LÓKÖTŐ *(félre)*

Megöl, nem megöl... mindenesetre eggyel kevesebbel lábatlankodik ezután. Én meg legjobb, ha az enyémet nyakamba szedem oszt az övét egy árokban eltüntetem. *(Elfut)*

FAUSTUS

Állítsák meg! Fogják meg, tolvaj! – Hahaha! Faustusnak újra két lába, a lókötőnek meg szalmabulája van a negyven pénzéért.

Jön Wagner

Na, mi újság, Wagner úr, mi hír?

WAGNER

Uram, a vanholti herceg rendkívül vágyik az ön társaságára, s el is küldte néhány emberét szép útiköltséggel.

FAUSTUS

Vanholt hercege befolyásos úr, kinek nem mérhetem szűk marokkal a manipulációt.
Indulhatunk!

El

IV. FELVONÁS, 3. SZÍN

A vanholti herceg udvara

Jön a vanholti herceg, a hercegné, Faustus és Mephistophilis

HERCEG

Doktor, ezer köszönet a képsorokért. Nem is tudom, mivel honoráljam méltón azt a levegőben emelt elvarázsolt kastélyt, melynek látványa engem a földi valónál mindennél jobban elemelt.

FAUSTUS

Úgy vélem, jó uram, bőséges jutalmamat már elnyertem azzal, hogy egy ily páratlan államfő kedvezően ítéli meg tevékenységemet. De lehetséges, hogy a first lady tetszését kevésbé nyerte el az előzetes: – kérem, hölgyem, árulja el, szíve titkon mit kíván, s legyen az bármi földön fogható, lábai elé hozom. Hallottam, a nagy pocakú nők ritka csemegeket kívánnak...

HERCEGNÉ

Jól beszél, kis doktor, s mivel szimpatikus, felfedem önnek szívem titkos vágyát. Ha most nyár volna – mint ahogy január van, a halott tél csikorgó hava –, nincs étel, mit jobban kívánnék egy tál érett szőlőnél.

FAUSTUS

Ez tréfli. Eredj, Mephistophilis, hozd ide!

Mephistophilis el

Madám, ennél többet is megtennék kedvéért.

Visszatér Mephistophilis a szőlővel

Itt ezt kóstolja meg, jó kell legyen,
Mert messziről érkezett, nem vitás.

HERCEG

Elképeszt jobban, mint bármi előbb,
Hogy tél szakán, mikor a fák fázósan
Levetik gyümölcsüket, e szőlőt
Honnan vette?

FAUSTUS

Engedelmével, az év két körre oszlik a Föld egészét tekintve, úgyhogy mikor nálunk tél van, az ellenkező éghajlati övben nyár, mint például Indiában, Sábában és a messzi keleten, ahol évente kétszer szüretelnek. Egyenest onnan, egy szolgálatomban álló villámgyors szellem hozta az itt látható szőlőt.

HERCEGNÉ

Szavamra, a legedesebb, mit valaha ízleltem.

Robin, Dick, a fuvaros és a lókötő (a bobócok) döngetik kinn a kaput

HERCEG

Mily nyers bunkók keringnek kapumnál?
Menj és hűtsed le őket, nyiss kaput,
Hadd zokogják el, ha volna, mi kéne.

Újból dörömbölnek, és Faustust követelik

SZOLGA

Mi a hézag, cimborák, fennforgás van?
Mi szél hozott, te alantas pulya?

DICK

Nincs nálunk naspolya, így bemutatnánk uradnak a fűgét.

SZOLGA
Taknyos publi, mitől vagy ilyen bátor?

LÓKÖTŐ
Remélem, uram, süt eléggé rólunk az ész, hogy a szíves-nem-látás utóbb botorságnak tűnjék.

SZOLGA
Tűnjetek inkább előbb, s másfelé
Botorkáljatok. El a hercegtől.

HERCEG
Mit akarnak?

SZOLGA
Mind a doktort követelik.

FUVAROS
Úgy biza, s nyelvelni fogunk vele bármi áron.

HERCEG
Elkapatták magukat az urak. Dugjátok fogdába őket!

DICK
Kapt be te! S az öregapádat dugdosd, ne minket.

FAUSTUS
Kérem, fenséges úr, hadd jöjjenek,
Kitűnő statiszták a mulatsághoz.

HERCEG
Jó, Faustus, szabad kezecskék adok.

FAUSTUS
Köszönöm, uram.

Jön Robin, Dick, a fuvaros és a ló(üzlet)kötő.

Nos, hogy ityeg, kedves barátaim?
Istenemre, elvadultál, de jöjj,
S a feloldozást már most megadom.

ROBIN
Nem úgy, uram, a pénzünket adja meg, a fogyasztásért
megfizetünk magunk. Hat korsó rendel, aztán akasszák fel
mindet!

FAUSTUS
Nyugalom. Tudjátok, hol vagytok épp?

FUVAROS
Naná; az ég alatt.

SZOLGA
Nem úgy, szarzsák; milyen helyen?

LÓKÖTŐ
Egy ivásra megfelelő helyen. Sört ide, a devla vájja ki a
szemed, vagy minden köcsögöt szétütünk, és palackkal
loccsantjuk szét a burátokat!

FAUSTUS
Csigavér, fiúk, mindjárt itt a sör.
Uram, add át a rendezés jogát,
S méltó műsorba rakom e bagázst.

HERCEG
Készséggel, csak érezd otthon magad,
Szolgáink s a slepp parancsodra vár.

FAUSTUS
Hálás köszönet, s most jöhet a sör.

LÓKÖTŐ
Jó gádzsó ez a doktor, jól nyomja. Az elsőt a falábadra
írtem!

FAUSTUS
A falábamra? Hogy érted ezt?

FUVAROS
Hahaha! Hallod, Dick? Azt mondja, az a lábdolog nem áll.

LÓKÖTŐ
Ja, ja, megvan az, csak lefele áll.

FAUSTUS
Szavamra, e falábdolgot nem állhatom.

FUVAROS
Megértjük, jó uram, ha ez a hús-vér szerszáma csak épp-
hogy lábadozik. De nem emlékszik a ló-üzletkötőre, kinek
volt kedves egy lovat eladni?

FAUSTUS
Igen, egy lovat eladtam egyszer.

FUVAROS
Hát arra emlékszik-e, hogy meghagyta, ne hajtson a lóval
a vízbe?

FAUSTUS
Igen, éles az emlékem.

FUVAROS
No és a lábáról nincs emléke?

FAUSTUS
Erről kezeskedek.

FUVAROS
Önt a lábáról még semmi nem vette le?

FAUSTUS
Azt szívemre venném, uram.

FUVAROS
Jaj, azt ne tegye. De egyvalamit áruljon el.

FAUSTUS
Igen?

FUVAROS
Az ön lábai minden éjjel együtt hálnak?

FAUSTUS
Tán a rodoszi Kolosszusnak gondol, hogy betekintene
lábai közé?

FUVAROS
Isten ments, uram, hogy kihasználjam a helyzetet, de azért
mégis kíváncsi volnék.

Hostess itallal jön³⁷

FAUSTUS
Nos, akkor biztosíthatlak, együtt kelnek s fekszenek.

FUVAROS
Köszönöm, a válasz kielégítő.

FAUSTUS
De miért fárad evvel?

FUVAROS
Hogy lássam a fától az erdőt, uram; nehéz dolga lehet,
hogy fából van az egyik ágyasa.

LÓKÖTŐ
Hallod, more, há nem csórtam el az egyik lábadat, míg
durmoltál?

FAUSTUS
De most ébren vagyok, és ez is itt van. Voilà!

MINDANNYIAN
Borzasztó! Hát három lába van a doktornak?

DICK
Emlékszik-e, amikor fölvetette velem azt a majom...

Faustus némává varázsolja

LÓKÖTŐ
Vágod, te ribanckupakoló varázsgizda, amikor elvetted a
lővémat azért a ló...

Faustus némává varázsolja

ROBIN
Én nem derengek? Azt hiszi, elviszi szárazon az abrakával
meg a dabrakával? Emlékszik még a kutya...

Faustus némává varázsolja.
A bobócok el

HOSTESS
És a sört ki állja? Hallja, doktor úr, most, hogy elűzte a
kuncsaftokat, azonnal köhögje ki a sö...

³⁷ „Hostess” az eredetiben. Alapjelentése ’fogadósné, kocsmárosné’ vagy a ’ház asszonya’ stb. En meghagytam eredeti alakjában mai jelentésével élve.

*Faustus némvá váraszolja.
Hostess el*

HERCEGNÉ

Uram,
E nagy tudósnak sokkal tartozunk.

HERCEG

Úgy van, madám, s nem maradunk adós;
Megérdemel kegyet s protekciót:
Show-ja nem diktál mondanivalót.

Mind el

V. FELVONÁS, 1. SZÍN

*Villámlás, mennydörgés.
Jönnek az ördögök lefedett tálakkal,
Mephistophilis Faustus dolgozószobájába vezeti őket.
Ezután jön Wagner*

WAGNER

Úgy érzem, gazdám a halálra vár,
Rám íratta minden földi vackát,
Házat, ingóságot, aranyeműt,
Sőt kétezer aranydukátot is.
Fene se érti: a halál torkában
Mit ficáncol? Egy bankettet ad épp
Tanítványainak, s nagy zabálást,
Ekkorát, Wagner nem látott soha.
Ott jönnek. Vége tán a lumpolásnak? (El)

Jön Faustus, Mephistophilis és két-három tanítvány

ELSŐ TANÍTVÁNY

Kedves mester, a szép nőkről tartott szeminárium után,
mármint hogy melyikük volt a leggyönyörűbb a világon,
társaimmal arra jutottunk egymás között, hogy csakis a
görög Szép Heléna méltó e rangra. Következésképp,
mester, ha abban a páratlan megtiszteltetésben részesítene
bennünket, hogy saját szemünkkel láthatnánk Görög-
ország világbjának dámáját, rendkívül mód lekötelezne
mindannyiunkat.

FAUSTUS

Urak,
Ti végig kitarottatok, tudom,
S Faustusnak nem szokása megtagadni
Híveinek jogos kéréseit.
Láthatjátok a görög fődámát
Oly fényben, oly sugárzón, mint mikor
Paris szelte át vele a tengert,
S döntötte romlásba Dardániát.
Csönd tehát, mert minden szó csak veszély.

Zene szól, Mephistophilis behozza Helénát, aki átvonul a színpadon

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Ez volt hát Szép Heléna, kinek bája
Tróját tíz év háborúba igazta?
Szellemem túl primer dicsérni őt,
Kit sikeréért egy világ csodál.

HARMADIK TANÍTVÁNY

Nem csoda, hogy felajzott görögök
Tíz évig dúltak e hölgy jogáért –
Földöntúli szépsége nem vitás.

ELSŐ TANÍTVÁNY

Most, hogy láttuk a Természet remekét,

Mihez minden csak tükörkép, remake,³⁸
Elhagyunk, de e dicső tettéért
Legyen áldott Faustus örökké!

FAUSTUS

Isten veletek, ugyanezt kívánom.

Tanítványok el. Jön egy öregember

ÖREGEMBER

Ó, Faustus, bárcsak volna erőm³⁹
Visszatolni kizökkent lépteid
Az életbe futó tiszta pályára,
Hol égi hajlék a végállomás.
Szakadj, szív, hullj, vér és könnyel vegyülj,
Könnyel, mit aljas és gyűlölt mocskod
Súlya kifordult lelkekből kiperget,
Amelynek büze lényedet rohasztja
Oly förtelmes bűnök maró mérgével,
Mit nincs részvét, mi onnan kitöröl.
Csak a Megváltó könyörülete,
Ki vérevel lemossa bűnödöt.

FAUSTUS

Hová lettél, Faustus? Nyomorult,
Mit tettél?
Elkárhoztál; rettegj és halj halált!
Pokol veri ajtód s üvölti rád:
„Itt várunk rád; mindjárt üt az órád!”
Pokoli ár; de megadom, mi jár.

Mephistophilis egy tört ad a kezébe

ÖREGEMBER

Várj! Hagyd e kétségbeesett lépést!
Angyalt látok, fejed felett lebeg,
Kezében teli kegyelemphár,
Melyet kész a lelkedbe önteni:
Kérjél kegyelmet, s hagyd a csüggedést.

FAUSTUS

Drága barátom,
Szavaid bódítják elnyűtt szívem:
Hagyj most mázsálni a bűneimet.

ÖREGEMBER

Elhagylak, de nehéz szívvel teszem,
Hintás lelked hóhéra közeleg. (El)

FAUSTUS

Nyomorult Faustus, kegyelmet ki ad?
M megbántam, a kétség mégis lehűz;
A győztes pokol már lelkemér' kiált:
Ó, hogy verjem át a csapdás halált?

MEPHISTOPHILIS

Áruló, lelked letartóztatom
Hűtlenségért uralkodóm iránt:
Hasadj,⁴⁰ vagy széttépem tudatodat!

FAUSTUS

Jaj de bánom, hogy megsértettem őt!
Kedves Mephisto, kérd uradat,
Megbocsássa önhitt reményemet,
S véremmel ismét megerősítem
A Lucifernek tett korábbi esküt.

MEPHISTOPHILIS

Tedd azt, de szíved már ne verdeszen,
Különben örült bajokba sodor.

³⁸ „Paragon of Excellence”.

³⁹ Az öregember mind az A Quartóban, mind a B Quartóban megjelenik; itt a néhány sorral rövidebb A Quarto szövegét követem. (Az öregember beszédét az ötödik sortól a tizenkettedikig Faustus mondja a B Quartóban.)

⁴⁰ „Revolt”.

Faustus a karjába dőf, és a vérével egy papírra ír

FAUSTUS

Kínozd azt az alja öregurat,
Ki elcsalogatott Lucifertől,
Poklunk legdurvább gyötrelmeivel.

MEPHISTOPHILIS

Híte erős; a lelkén nincs fogás,
De testét kezelésbe vehetem
Néhány eszközzel; csakhogy az mit ér?

FAUSTUS

Egyre még, jó szolgám, hadd kérjelek;
Hogy sóvár szívem vágyát jóllakassam,
Heléna hadd legyen szeretőm,
Az isteni, kit láttam az imént,
Kinek puha ölelése kiver
Minden nyakas ötletet e fejből,
Mi megkeményít Lucifer iránt.

MEPHISTOPHILIS

Ez s bármi más, mit Faustus kíván,
Egy szempillantás alatt teljesül.

Szép Heléna jön újból, és két Cupido között sétál át a színpadon

FAUSTUS

Ez az arc úzótt tengerre ezer
Hajót, s égette porba Illium
Egekbe vesző dacos tornyait?
Egy csókoddal tégy halhatatlanná. –
(*Megcsokolja*)
Ajkad kiszívja lelkemet: ott száll!
Jöjj, Heléna, jöjj, s add vissza nekem.
Hadd bújjak, mert ajkadon ül a menny,
S azon kívül minden csak fürtelem.

Visszajön az öregember

Paris leszek, és a szerelmedért
Wittenberget dúlom fel Trójaként;
Az ingatag Menelaoszt kihívom,
A te színeiddel sisakomon.
Achilles sarkán én ejtek sebet,
S egy újabb csókra hozzád visszatérek.
Tündöklőbb vagy, mint az ezer csillag
Csókjában hűsülő esti szellő;
Fénylőbb vagy, mint az izzó Jupiter,
Ahogy szegény Semelé⁴¹ elé állt;
Szebb, mint a menny királya a mohó
Arethusa⁴² azúr karjai közt;
És nem kell más, csak te légy szeretőm!

Faustus, Heléna és a két Cupido el

⁴³[ÖREGEMBER

Elátkozott Faustus, nyomorult ember,
Kizártad lelkedből Isten kegyelmét,
S nem láthatod már égi trónusát!

El]

V. FELVONÁS, 2. SZÍN

Faustus dolgozószobája.

Mennydörgés.

Lucifer, Belzebub és Mephistophilis odafönt megjelennek

⁴⁴[LUCIFER

Itt szállunk fel az alvilági Diszből
Szemre venni alattvalóinkat,
Lelkeket, kiket a bűn a pokol
Fekete fiaivá bélyegez,
S köztük is Faustus a sztár – hozzád
Jövünk, a leked testőrként őrző
Örök kárhozattal; itt az idő
Hogy elkobozzam.

MEPHISTOPHILIS

S e sivár éjszaka

Saját házában veszik el Faustus.

BELZEBUB

S mi páholyból nézzük,
Hogy alacsonyodik le az ember.

MEPHISTOPHILIS

Hogyan? – Örülten magyarázkodik,
Mindent összemos, majd szíve vére
Kífagy, büntudata megöli azt,
S téboly-lázban falnak futó agya
Koraszülött rögeszméket fogan,
Átlépni a Sátánt, de mindhiába:
Gyönyört ebédelt, s kín a vacsorája.
De közel van már az ő Wagnerével,
Legújabb végrendeletét megírta.
Pont itt jönnek!]

Jön Faustus és Wagner.

FAUSTUS

Átfuthattad a végleges verziót;
Kedvedre való?

WAGNER

Csodásan passzol.

S én alázatos robotban neked
Szentelem éltem, szeretetedért.

Jönnek a tanítványok

FAUSTUS

Ezer köszönet, Wagner. Üdv, urak.

Wagner el

ELSŐ TANÍTVÁNY

Faustus mester, furcsán festesz.

FAUSTUS

Ó, uraim!

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Faustus, mi rág?

FAUSTUS

Ó, kedves társam, ha úgy éltem volna, mint te, még mindig
élnék! De most meg kell halnom örökre... Nézzetek ki,
jönnek? Nem jönnek még?

ELSŐ TANÍTVÁNY

Ó, kedves Faustusom, mi ez a félelem?

MÁSODIK TANÍTVÁNY

A sok élvezet melankóliához vezet?

HARMADIK TANÍTVÁNY

A magány csinálta ki.

⁴¹ Jupiter szeretője, aki kérésére teljes pompájában jelent meg előtte, mire Semelé a látványtól elhamvadt.

⁴² Egy nimfa.

⁴³ Ez a színt lezáró rész az öregemberrel csak az A Quartóban szerepel, igaz, ott hosszabban, de az öregember első három sora, úgy éreztem, mindenképp idekívánczozik, hogy kellő súllyal zárja a felvonást.

⁴⁴ Az V. felvonás 2. szín 1–25. sora csak a hosszabb B Quartóban található. Fordítom, mert teljesebbnek érzem így a cselekményt.

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Ha ez a gond, hívunk orvosokat,
S kikúráljuk Faustust.

HARMADIK TANÍTVÁNY

Ez csak csömör, uram. Aggodalomra semmi ok.

FAUSTUS

Úgy a halálos büntől van csömöröm, mely szétrága a testet és lelket.

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Ugyan, tekints, Faustus, az égre; Isten kegyelme végtelen.

FAUSTUS

De Faustus vétke megbocsáthatatlan. Az Évát kísértő kígyó remélhet, Faustus nem. Ó, uraim, hallgassatok türelemmel, és ne remegjete! Bár szívem még hevesen ver, és rebegeve emlékszik arra, hogy harminc évig e padokat kopattam – ő, bár sose látták volna szemeim Wittenberget, sose faltak volna könyveket! –, és hogy a csodákat, miket műveltem, lenyűgözve nézte egész Németország, mit Németország, az egész világ: s most a csodákért kell Németországot s a világot elvesztenem, sőt magát az Eget, az Eget, Isten székhelyét, az áldottak trónusát, az örömök Paradicsomát, s kell a pokolban kucorognom örökre – a pokolban, jaj, a pokolban örökre! Drága barátaim, mi lesz Faustusból a szakadatlan pokoltól?

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Faustus, mégiscsak hívnod kéne Istent.

FAUSTUS

Hogyne, azt az Istent, kit megtagadtam! Istent, kinek blaszém dolgokat szóltam! Ó, édes Istenem, hogy szeretnék sírni, de a Sátán ül a könnyem ágán! Ömöljön vér a könny helyett! S folyjon ki velem lelkem és életem! – Ó, a dög ráült a nyelvemre! Összekulcsolnám kezem; de nézzétek, lefogják, lefogják mind a kettőt!

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Milyen dög, Faustus?

FAUSTUS

Ördög. Hát Lucifer és Mephistophilis. Ó, uraim, a lelkemet kitettem a sikerért! Most viszik.

MINDANNYIAN

Isten nem hagyja!

FAUSTUS

Isten hagyta, bizony, s Faustus megtette; húsz és négy év múló örömeért Faustus elbukta az örök üdvöt és boldogságot. Mindezt írásban is rögzítettem, folyó véremmel: a határidő lejárt; ütött az óra, jönnek értem.

ELSŐ TANÍTVÁNY

Miért nem szóltál időben, hogy papok imádkoztak volna érted?

FAUSTUS

Azt hiszed, nem járt eszemben? De az ördögök világossá tették, hogy darabokra tépnek, ha Istenhez fordulok; hogy tokkal-vonóval, testtel s a bennlakóval együtt visznek azonnal, ha akár csak fületem az Úrra hangolom. Most pedig már késő. Urak, ajánlom, menjetek, ha egy darabban szeretnétek.

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Mégis mit tehetnénk, hogy megmentjük valahogy?

FAUSTUS

Ne rólam fecsej, mentse a bőrödet. Távozzatok.

HARMADIK TANÍTVÁNY

Isten erőt ad. Faustusszal maradok.

ELSŐ TANÍTVÁNY

Csak kísérted Istent. Menjünk a szomszéd szobába, és ott érte imádkozzunk.

FAUSTUS

Imádkozzatok értem, imádkozzatok, de bármi zajt hallotok, be ne gyertek, mert én menthetetlen vagyok.

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Imádkozz, és mi is imádkozunk, hátha az Isten megkönyörül.

FAUSTUS

Viszontlátásra, uraim. Ha reggel még élek, jelentkezem. Ha nem, Faustus pokollá ment.

MINDANNYIAN

Viszlát, Faustus.

*Tanítványok el*45[MEPHISTOPHILIS (*fentről*)

Nos, Faustus, az ég elszállt örökre;
Szemed előtt lebegjen a pokol,
Az lesz már otthonod, ahol lakol.

FAUSTUS

A te démoni csábító munkád
Ásta örök boldogságom sírját.

MEPHISTOPHILIS

Bevallom, Faustus, s örvendezek;
Mikor te az ég felé ömlengtél,
Én voltam a gát; mikor az Írás
Magvát kerested, én lapoztam el,
S csíptem a szemed. –
Mit sírsz? Késő. Edd magad. Jó utat!
Ki földön nevet, pokolban mulat.

*Lucifer, Belzebub, Mephistophilis el.]
Tizenegyet üt az óra*

FAUSTUS

Hogyan tovább,
Életed egy röpke óra maradt,
Aztán mindörökre elkárhozol!
Ti égboltot mérő csillagok: állj;
Repedjen az idő, s ne legyen éjfél;
Természet, ne hunyd le szép szemed, s szülj
Örök napot, vagy nyújtsd ki ez órát,
Hogy év, hó, hét, árva nap legyen,
Hogy Faustus térden állva mentse lelkét!
Ó lente, lente currite, noctis equi!⁴⁶
Csillag nem áll, idő fut, óra üt,
Ördög jön, Faustus pokolra száll.
Istenhez fölfutok! – Vissza ki ránt? –
Ott, Krisztus vére ömlik szét az égen!
Egy csepp megvált, fél csepp: ó, Krisztusom!
Krisztus nevére szívem hogy döföd!
Krisztus, itt va... – ó, Lucifer, de fáj! –
Hol van? Elment. Karját kinyújtja Isten,
S haragosan ráncolja homlokát!
Hegyek és dombok rám boruljatok,
S fedjete el Isten haragja elől!
Nem! Nem!
Akkor egyenest a földbe futok:
Föld, nyelj el! Ó, nem lesz óvóhelyem!
Csillagok, ti kisedként ringattatok,
S ti vonzottatok pokolba, halálba,
Rántsatok most föl mint emberpárát
Szakadatlan felhők korgó gyomrába,
Hogy amikor a légből kiokádtok,

⁴⁵ Az A Quartóban az itt következő Mephistophilis és Faustus közötti párbeszéd nem szerepel (a *tizenegyet üt az óra* színpadi instrukcióig). Ugyanakkor e rész nélkül a szín elején „odafönt” helyet foglaló fő ördögök függőben maradnának; e rész fontos abból a szempontból is, hogy tiszta vizet önt a pohárba kettejük viszonya tekintetében.

⁴⁶ Ovidius: *Amores* (Marlowe gyönyörű és úttörő Ovidius-fordításairól is híres).

Deres pofátok úgy köpje ki testem,
Hogy lelkestül csak a mennybe essen!

Üt az óra

Ó, a félórám! Mi maradt, lejár hamar.
Isten,
Ha lelkemen nem is könnyörülsz,
Hát Krisztusért, ki vérét adta értem,
Törd meg fájdalmam végtelen láncát:
Üljön Faustus pokolban ezer évet,
Százvezret is, csak váltsd ki a végén!
De átkos lélek időtlen ténfereg:
Mért lelkes állatnak teremtettél?
Mért halhatatlan, mit belém tettél?
Ó, hogyha igaz volna csakugyan
Pythagoras Metempsichosisa,
Lelkem csak kiszállna, s már be is állna
Szolgálni egy brutális állatot!
Boldogok a vadak, mert ha kimúlnak,
Tömpa lelkük elemekké porzik,
Az enyém örökké él, s tűz eszi.
Apám és anyám, átkozott legyen!
Nem, Faustus, átkozd önmagad és
Lucifert, ki a mennyekből kitépett.

Az óra elüti az éjjelt

Üti, üti! Test, most légy levegő,
Vagy visz, visz a pokoli jótevő!
Ó, lélek, kicsi vízcseppekbe törj,
S tengerbe fuss, hol senki sem gyötör!

Mennydörgés; jönnek az ördögök

Ó, Istenem! Ne nézzetek ily vadul!
Sátánok, viperák, több levegőt!
Rohadt pokol, ne nyisd pofád! Várj még!
Könyvek égnek! – Jaj, Mephistophilis!

Elragadják

V. FELVONÁS, 3. SZÍN⁴⁷

[*Jönnek a tanítványok*

ELSŐ TANÍTVÁNY

Urak, gyertek, nézzük meg Faustust,
Ily szörnyeteg éjt nem látott ember
Soha, mióta világ a világ.

Fül nem hallott még rettegőbb sikolyt;
Reméljük, megúsza egyben.

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Jó ég! Faustus tagjai ezek,
A Halál tépte szét saját kezével.

HARMADIK TANÍTVÁNY

Az ördögök tették, kiket szolgált:
Úgy éjfél és egy között én 'asszem,
Hallottam az ő segélysikolyát,
S azon nyomban a ház lángba borult
Az átkozott dögök rémes dühétől.

MÁSODIK TANÍTVÁNY

Nos, bár Faustus ilyen véget ért,
Kereszténynek gyászon túli halált,
Mivel tudós volt egykor, kit csodált
Bölcs lénye varázsáért a világ,
Végső útra visszük végtagjait;
És minden diák talpig feketéiben
Állja körül komor ravatalát.

Mind el]

V. FELVONÁS

UTÓJÁTÉK

Jön a kórus

KÓRUS

Oda a fa, mi telt lombot ígért,
Így hamvadt el Apollo babérága,
Mely körülfonta e nagy koponyát.
Faustus nincs: nézd e pokoli bukást,
S ha bölcs vagy, sötét sorsa megtanít
Nem kóstolni a tiltott dolgokat,
Mik a nagyravágyót mélybe csalják,
S a felsőbb hatalmak ezt nem bocsátják.

El

*Terminat hora diem; terminat Author opus.*⁴⁸

⁴⁷ Csak a B Quartóban szerepel.

⁴⁸ „Az óra befejezi a napot; az író befejezi a művet.” (Tartósnak bizonyult az a hiedelem, hogy Marlowe éjjelkor fejezte be művét; mikor Faustus is története végére ért.)